Paragon – Újítások a nevelés-gondozás bölcsőjében, Józsefvárosban

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék
ELTE Tanító- és Óvóképző Kar

Paragon – Újítások a nevelés-gondozás bölcsőjében, Józsefvárosban

Paragon – Újítások a nevelés-gondozás bölcsőjében, Józsefvárosban

Szerk.:
Bajzáth Angéla
Bereczkiné Záluszki Anna

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék
Budapest

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Tanító- és Óvóképző Kar
Budapest

Szerkesztette: Bajzáth Angéla, Bereczkiné Záluszki Anna

Lektor: M. Pintér Tibor

© A szerzők, 2017
© JEB – ELTE TÓK, 2017

A kötet megjelenését Budapest Józsefváros önkormányzata támogatta.

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített,
illetve rövidített változata kiadásának jogát is.

Tudományági besorolás: Neveléstudományok (oktatás és képzés, pedagógia és egyéb kapcsolódó tudományok)

A kiadványban megjelent fotókon szereplő személyek, illetve azok törvényes képviselői hozzájárulásukat adták a képek megjelentetéséhez.

ISBN 978-963-284-937-9

Első kiadás: 2017

Technikai szerkesztés: M. Pintér Tibor és Kiss Heléna
Borítóterv: M. Pintér Tibor

A kiadásért felel Koscsóné Kolkopf Judit a JEB intézményvezetője és
Márkus Éva az ELTE TÓK megbízott dékánja.

Nyomtatta és kötötte: Pátria Nyomda Zrt.

„Együtt dolgozni egy jó csapatként egy jó csapatért, s a jövő generációiért.
***J**óban, **E**gységben, **B**iztonságban.”*

Tartalomjegyzék

Koscsóné Kolkopf Judit
Bevezető 8

Bajzáth Angéla, Bereczkiné Záluszki Anna
Előszó 9

Koscsóné Kolkopf Judit
A belső képzési munkacsoport kialakulása 12

Bajzáth Angéla
Határozott lépések a multikulturális szervezetfejlesztésben 18

Bereczkiné Záluszki Anna
Esztétikai érzelmek támogatása irodalommal 26

Koscsóné Kolkopf Judit
Irodalmi nevelés mintaprogram 38

Darvay Sarolta
A kulturált, egészséges táplálkozásra nevelés körülményeinek megteremtése a bölcsődében 48

Kötél Dorottya
Egészségtudatos gyermekétkeztetés 56

Koscsóné Kolkopf Judit
Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék – Biztos Kezdet Program 66

Koscsóné Kolkopf Judit
Biztos Kezdet Gyerekház 72

Lukácsné Ódor Olga
Középfokú duális képzés a bölcsődében 76

M. Pintér Tibor
Biztos kezdet és jó gyakorlatok a bölcsődei nevelésben 88

A kötet szerzői 92

Mellékletek 94

Tisztelt Olvasó!

Lehet bármi fontosabb, mint gyermekeink mentális, lelki és fizikai egészsége? Lehet-e valami nemesebb cél, mint gyermekeink nevelésével foglalkozni, kialakítani számukra egy olyan közösséget, infrastrukturális hátteret, amelyben nemcsak jól érzik magukat, hanem – hozzáértő szakembereknek köszönhetően – folyamatosan fejlődnek is? Minden családban elsődleges a gyermekek jövője, ezért Józsefváros Önkormányzata mindent megtesz annak érdekében, hogy a szülők reggelente nyugodtan bízhassák gyermekeiket a bölcsődéinkben dolgozó nevelőkre. Büszkék vagyunk arra, hogy a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődékre a felelősségteljes, tudományos alapokra helyezett, szeretetteljes, gondolkodó nevelés a jellemző.

Kérem, fogadja e könyvet, melynek tartalma új színben tünteti fel a magyarországi kisgyermeknevelés egy szeletét. Ismerje meg nevelőink munkáját, és azt a szemléletet, amelyet önkormányzatunk is elkötelezetten támogat.

Budapest, 2017. november 5.

dr. Kocsis Máté
Józsefváros polgármestere

Bevezető

A VIII. kerület Budapest központi elhelyezkedésű pesti kerülete. A kerületi önkormányzat fenntartásában működik a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (intézmény), melyhez hét bölcsőde és a Biztos Kezdet Gyerekház (gyerekház) tartozik (www.bolcsode-bp08.hu). Az intézmény 187 dolgozót foglalkoztat, és 492 fő 0–4 éves kisgyermek napközbeni ellátását biztosítja 40 csoportban.

2013-ban az intézmény élén vezetőváltás történt, s az új vezetőség munkájának köszönhetően a szervezet az elmúlt négy évben látványos fejlődésen ment keresztül. Az új XXI. századi infrastruktúra az infokommunikációt (például új számítógéppark, internet, honlap), az energetikai fejlesztések (például nyílászárócserék, szigetelés, beltéri világítás korszerűsítése) a gazdaságosságot, a munkakörülmények javítása (korszerű és biztonságos játszóudvarok építése, új bútorok beszerzése, szülői várók, tornaszobák, kreatív helyiségek, irodák, öltözők kialakítása) a hatékony munkavégzést segítették. A gyermekek ellátását biztosító esztétikus, igényes környezet kialakítása és a professzionális pedagógiai munka alapvető elvárássá formálódott. A vezetés számára fontos lett a gyermekek gondozásába ágyazott nevelésének magas szintű megvalósítása, a gyermekek harmonikus környezetének és az egészségtudatos táplálási szokásokon nyugvó heti rend kialakítása, a szülő és az intézmény egymást támogató szoros kapcsolata.

A fejlesztési folyamatban a fenntartó támogatása is meghatározó lett. A kerület polgármestere, dr. Kocsis Máté és a humán ágazatért felelős alpolgármester asszony, Sántha Péterné is elkötelezett segítője lett a kerületi bölcsődékben folyó innovációnak, biztosítva a fejlesztésekhez kapcsolódó finanszírozást és a szakmai bizalmat.

Budapest, 2017. november 1.

Koscsóné Kolkopf Judit
intézményvezető

Előszó

Bajzáth Angéla, Bereczkiné Záluszki Anna

Az olvasó kezében lévő tanulmánykötet azért jött létre, hogy bemutassa a koragyermekkori nevelés területén munkálkodó szakembereknek és az érdeklődő szülőknek a csecsemő- és kisgyermeknevelő egyetemi alapképzésben oktatók és a Budapest VIII. kerületi Józsefvárosi Egyesített Bölcsődékben (JEB) dolgozó kisgyermeknevelők magas színvonalú, tartalmas nevelői munkáját.

A szerzők a Multicultural Early Childhood Education (MECEC+) Európai Uniós pályázatban szerveződtek olyan együtt gondolkodó szakmai csapattá, amelynek célja, hogy összehasonlító elemzést készítsen három ország – Magyarország, Olaszország és Spanyolország – koragyermekkori neveléséről. A pályázati csoport tagjai külföldön szerzett tapasztalataik tükrében úgy gondolták, hogy a hazai bölcsődei nevelésben élen járó JEB-projektek eddigi eredményeit összefoglaló kiadványban adják közre. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék olyan komplex fejlesztő programot indított el, amely gondos előkészítést igényel valamennyi érintett bevonásával. Céljuk, hogy a kerület valamennyi bölcsődéjében magas színvonalú pedagógia és gondozási szolgáltatást tudjanak nyújtani. Ebben a munkában nemcsak a munkatársak érzékenyítésére, szakmai továbbképzésre van szükség, hanem valamennyi érintett, a szülők és a fenntartó bevonásával megtervezett „együtttanulásra". Ennek az izgalmas és igen tanulságos útnak egy-egy állomását fogjuk bemutatni.

Jelen kötet tanulmányai az elmélet és a gyakorlat egységében felvázolják azokat a területeket, amelyeken fokozatos kitartó újítások révén nagy eredmények születtek. Egyrészt az egyetemi együttműködések során csoport munkában azonosított problémák elemzésében (mulitkulturalizmus, szervezetfejlesztés, szakmai gyakorlatközösségek kialakítása) másrészt a VIII. kerületi bölcsődei nevelőmunka gyakorlatának megújításában.

Az írások a bölcsődei nevelés iránt elkötelezett oktatók, az intézményvezető, a dietetikus szakember gondolatait tartalmazzák – az újonnan bevezetett fejlesztésekről, innovatív kezdeményezésekről tudósítanak.

Az első tanulmányban *Koscsóné Kolkopf Judit* a szakmai közösségfejlesztés kezdeti szakaszait mutatja be. Megtudhatjuk, hogy erre azért volt szükség, mert a közös gondolkodás során megfogalmazott célokat akkor tudják eredményesen megvalósítani, ha megosztják tapasztalataikat és így lesznek képesek közös

konstruktumok alkotására. A szerző leírja azokat a lépéseket, amelyek segítségével felkészültek a szervezeti átalakítások megvalósítására.

Bajzáth Angéla a befogadó és inkluzív nevelési környezet kialakításának lehetőségeit elemzi. A második tanulmányban áttekinti azokat a kérdéseket, amelyek a gyermekek kompetens és magabiztos felnőtté válásában a kora gyermekkori intézményes nevelés tekintetében relevánsak lehetnek. Azt keresi, hogy hogyan lehet olyan szervezeti feltételeket teremteni, amelyben valamennyi szereplő (gyermek, szülő és pedagógus) elégedett lehet.

A gyermeki igényre felelő, élménytechnikákra épülő, a korai literáció megteremtéséhez szükséges készségek kialakításának lehetőségeit mutatja be az irodalmi projektről készített tanulmányában *Bereczkiné Záluszki Anna*. Felvázolja azt a kreatív felfedező és alkotó irodalmi folyamatot, amelyet vezetésével a VIII. kerületi kisgyermeknevelők bejártak.

Koscsóné Kolkopf Judit írása ismerteti az a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődékben folyó irodalmi neveléssel kapcsolatos kérdőíves kutatásának főbb megállapításait, Lépésről lépésre leírja, a kisgyermekek kognitív, esztétikai fejlődését célzó irodalmi nevelés átalakítását. Bemutatja, hogy milyen lépéseket tettek meg eddig, valamint a hosszú távú irodalmi mintaprojekt eddig megvalósult elemeit.

A környezeti feltételek megteremtésében a koragyermekkori nevelésben meghatározó az egészséges táplálkozás körülményeinek megteremtése is. *Darvay Sarolta* tanulmányában áttekinti azokat a területeket, amelyek meghatározzák az egészségtudatos nevelés kialakítását. Kitér a szülőkkel való kapcsolattartás meghatározó szerepére, konkrét példákat olvashatunk arra vonatkozóan, hogy hogyan ismerheti meg a gyermeket intézménybe engedő család a bölcsődei nevelés egészségneveléshez kapcsolódó alapelveit.

Kötél Dorottya élelmezésvezetőként az egészségtudatos gyermekétkeztetés kérdéseit gondolja újra. Tanulmányában leírja, hogy hogyan valósíthatóak meg az olyan korszerű elvek, mint a nullakilométeres szállítás vagy ellenőrzötten saját termelőktől származott alapanyagokból készült ételek előállítása. A kisgyermekek egészségtudatosságának kialakításában kiemelten meghatározó elem, hogy olyan élelmiszerek kerüljenek az intézmény asztalára, amelyiknek saját története van, meg lehet ismerni a termelőt, akitől vásárolják.

Biztos Kezdet Program bemutatást nyújt a nemzetközi szinten kialakított gyermeknevelési program magyarországi adaptációjába, az olvasók megismerhetik a működéshez szükséges feltételeket és tényezőket.

A Biztos Kezdet Gyerekházról szóló tanulmány a Budapesten egyetlen példaként működő gyerekházas intézményt mutatja be. Ezekben a házakban a leghátrányosabb helyzetű családok találhatnak támogatásra. A tanulmányban a szerző arra szeretné felhívni a figyelmet, hogy a gyermekek jól-léte attól függ, hogy az intézmény milyen mértékben képes figyelembe venni a gyermek elsődleges szocializációjának komplex környezeti sajátosságait. A szülőkkel ápolt partneri kapcsolatok nagyban befolyásolják a gyermek sikerességét.

Lukácsné Ódor Olga duális képzésről írt tanulmánya a szakképzés és gyermeknevelés összefonódásáról ír. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék tagintézményei által kialakított intézeti és konceptuális háttér összekapcsolja a gyakorlati képzést és kisgyermeknevelést. A tanulmány bemutatja a képzés részletesen kidolgozott menetét, tematikáit, valamint betekintést nyújt a környezeti nevelés menetébe.

A szerzők több olyan gyakorlati tapasztalatot is megosztanak az olvasóval, amelyek sokszínűvé, ugyanakkor egyedivé tehetik a nevelők munkáját. A kötet nem elhanyagolható célja, hogy példaként, jó gyakorlatként szolgáljon más hazai és nemzetközi intézmények számára.

A belső képzési munkacsoport kialakulása

Koscsóné Kolkopf Judit

A bölcsődei nevelőmunka tartalmi fejlesztésének fontos pillére lett az „Ismerjük Meg Egymást!" program. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék eltérő földrajzi fekvéssel hét bölcsődét működtet közel 200 dolgozóval, ezért ritkán adódik lehetőség az összes dolgozó részvételét biztosító értekezletre. Az innovatív fejlesztések kísérőjeként fontos cél lett a közösséggé formálás igénye is. Ennek első lépése, hogy a munkatársak megismerjék egymást, megfigyeljék egymás munkáját, tanuljanak egymástól és jó szakmai és emberi kapcsolatokat alakíthassanak ki. Ki kellett dolgozni egy olyan programot – ez lett a belső képzés munkacsoport –, ahol ez a lehetőség adott lett oly módon, hogy a napi munkavégzést nem akadályozza.

2015 őszén kezdődött el az operatív megvalósítás, erre az intézmény szaktanácsadóját és a bölcsődevezetőket kértem fel. Első feladat lett, hogy a beosztott dolgozókat az induló programról tájékoztassák és motiválják őket a csatlakozásra. Az első látogatások a bölcsődékkel való megismerkedésről szóltak. A kollégák többek között a tárgyi környezetet, az épületek adottságait, a biztonságot, az udvart, a higiéniát, a dolgozók munkakörülményeit, a vezető ars poétikáját figyelték meg. Megkóstolták a gyermekeknek és a felnőtteknek helyben főzött ételeket. Így már lehetőség adódott arra, hogy a bölcsődéket egymáshoz hasonlíthassák. Ahogy az idő haladt előre, egyre több lett az érdeklődő és bekapcsolódó kolléga, egyre többen tartották fontosnak, hogy a kerület bölcsődéit – szakmai szemmel is – megismerjék.

1. kép: A belső képzés munkacsoport tervezés közben

2016 tavaszára kialakult egy elhivatott tagokból álló csoport, amely egyre gyakrabban ült össze. Ekkorra már a program koordinálását is a csoportra lehetett bízni, maguk közül szervező programvezetőt, egyéb felelősöket választottak és kidolgozták rövid és hosszú távú céljaikat, megtervezték a megfigyelések sorrendjét, időbeli terjedelmét és a látogatási beosztásokat.

Így írnak a saját munkájukról:

„A szakmai munkacsoport alakulásának elve alapján a rövid távú célunk, hogy a kerületi bölcsődékben dolgozók megismerjék egymást. A bölcsődékben folyó szakmai munkát, sajátosságokat, ötleteket. Ezzel segítve a kollégák munkáját, szakmai előrehaladásukat, a szakma iránti nyitottságukat, így tompítani tudjuk a kollégák kiégését.

Hosszú távú célunk egy egységes szakmai protokoll kidolgozása, a bölcsőde helyi sajátosságainak figyelembevételével (pl. Játékvár Bölcsőde – kint altatás, Tücsök-lak Bölcsőde – SNI-s gyermekek ellátása stb.). Ezzel segítve az újonnan érkező kollégák, a gyakornokok és a tanulók szakmai előmenetelét, fokozni az idősebb kollégák szakma iránti nyitottságát. Hosszú távú célként szerepel még, hogy a bölcsődében dolgozó szakemberek a megfigyelés technikáját legalább alapszinten képesek legyenek elsajátítani, hogy ezt a későbbiekben bármikor, bármilyen helyzetben képesek legyenek alkalmazni is. Valamint, hogy kialakuljon egy olyan kollektíva, ami tud csapatban gondolkodni, ezzel segítve a különböző szakterületek közötti munka lehetőségét.”

2. kép: Étkezés megfigyelése

A munkacsoport tagjai és bölcsődéinkből delegált érdeklődő kisgyermeknevelők jelenleg szervezetten, rendszeresen, forgó rendszerben látogatásokat tesznek a kerületi bölcsődékbe. Reggel érkeznek, ott töltik a munkanapjukat. Minden alkalommal célzott-tervezett megfigyelést végeznek napi időbeosztás és szempontsor alapján.

2016 tavaszától a szakmai munka megfigyelése is elindult (megfigyelték többek között a játéktevékenységet, az étkeztetést, a dokumentáció vezetését vagy a gyermekösszetételt), mely folyamatosan bővül és jelenleg is zajlik. A megfigyelők kettesével ülnek be a kiválasztott csoportokba. Bő másfél év eltel-

tével már a részelemek egyre kiművelteb és alaposabb felfedezésére nyílik lehetőség.

Minden látogatási nap végén a kisgyermeknevelők a megfigyelést végző munkatársakkal és a helyi vezetőkkel megosztják tapasztalataikat, reflektáltak a napra. Ilyen alkalmakkor lehetőség adódik a nézetkülönbségek felvetésére és szakmai vitákra is.

A friss tapasztalat alapján sokszor több olyan pozitív gondolatot is kimondanak, amelyeket más bölcsődében is szeretnének alkalmazni. A megfigyelők minden héten megírják véleményüket, benyomásaikat (ezzel fejlődik kritikai, írás- és fogalmazási készségük), majd egymás beszámolóit elolvassák és a következő értekezleten közösen feldolgozzák. A megfigyelési beszámolók alapján a legtöbbet említett pozitívumok: *„szíves fogadtatás; betekinthettünk egymás munkájába; visszajelzést kapunk saját munkájukról; szakmai párbeszéd alakulhat ki; a kollegák újra találkozhatnak."*

3. kép: Udvari játék megfigyelése

Idézet a munkacsoport egyik jegyzőkönyvéből:

„A szakmai munkacsoport munkájának »gyümölcse« az az egységes szakmai protokoll lesz, amit minden józsefvárosi bölcsőde megfelelő szakmai biztonsággal tud majd követni. A szakmai tapasztalatot alátámasztó szakanyag szakirodalmakra és magas szintű gyakorlati munkára támaszkodik."

Ez az anyag tartalmazni fogja mindazt a tudást:

- amit a kisgyermeknevelők hosszú életéveken át munkájuk során tapasztaltak és megosztásra érdemesnek ítélnek;

- ami a józsefvárosi bölcsődékben dolgozó kisgyermeknevelők minőségi munkáját, a nevelés-gondozás területén elengedhetetlen készségek kialakulását jelentősen elősegíti és könnyíti;
- ami a pályakezdők szakmai bizonytalanságát tompítja;
- ami a tanulók és gyakornokok előrehaladását nagymértékben segíti."

Az egyik kisgyermeknevelő reflexiója:

„Rengeteg jó élménnyel gazdagodtunk a megfigyelések során. Jó érzés volt azt látni, hogy a kerületi bölcsődéinkben jól felkészült kisgyermeknevelők végzik mindennapi munkájukat és a rájuk bízott gyermekek testi-lelki-szellemi fejlődését odaadó és önzetlen szeretettel és szakmai elkötelezettséggel támogatják."

A program sikeresen működik, folyamatosan fejlődik és legnagyobb erénye, hogy már a dolgozók is érzik relevanciáját. Szakmai fejlődésben az a jelentősége, hogy a dolgozói belső mobilitást, az objektív látásmódot és az innovatív gondolkodást is produktívan támogatja.

GO!

Határozott lépések a multikulturális szervezetfejlesztésben

Bajzáth Angéla

Nem könnyű olyan koragyermekkori nevelési környezetet létrehozni, amely befogadó és inkluzív a pedagógusok, a gyermekek, a szülők és a társadalom számára egyaránt, hiszen valamennyi koragyermekkori közösség egyedi. Az inklúzióról alkotott képünk szerint egy ilyen közösség valamennyi tagja érzi, hogy odatartozik, része és értékes tagja a befogadó csoportnak (*Sapon és Shevin*, 1996). Magyarországon a dokumentumok szintjén léteznek ugyan a befogadást támogató törvényi szabályozók, azt viszont minden egyes intézménynek magának kell megterveznie, hogy milyen úton képes leginkább megvalósítani a befogadást. Még a leginkább támogató társadalmi környezet is kihívásokkal találja szembe magát, amikor lokális szinten kell megkeresnie a legjobb megoldásokat. Ahhoz, hogy a gyermekek kompetens és magabiztos felnőttekké válhassanak, olyanok, akik képesek az élethosszig tartó tanulásra, a jó érdekképviseletre és önérvényesítésre, biztosítani kell, hogy érezzék és tudják is, hogy hasznos tagjai az adott társadalomnak (*Albertson et al*, 2015; *Trawick &Smith*, 2013).

Ahhoz, hogy olyan intézményi támogatást tudjunk tervezni, amely megteremti a társadalmi változásokhoz szükséges nevelési környezetet, arra van szükség, hogy a vezetés világos irányelvek mentén, nagy meggyőződéssel valódi támogatást tudjon kínálni azoknak a pedagógusoknak, szülőknek és közösségnek, akik részt vesznek a fejlesztési folyamatban (*May & Sleeter*, 2010; *Cuyet et al*, 2012).

4. kép: Tapasztalati tanulás együtt

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék vezetése időben felismerte, hogy a multikulturális szemléletű szervezetfejlesztés nélkül befektetett munkájuk egy része áldatlan szélmalomharc maradhat. Hiszen a gyermekekről való gondolkodás, az, hogy minél jobb és támogatóbb környezetet legyenek képesek kialakítani, nem képzelhető el a szülők és a közösség bevonása nélkül.

Valójában nem is az a kérdés, hogy szükség van-e a fejlesztésről való komplex gondolkodásra, hanem az, hogy az adottságokat figyelembe véve melyek lehetnek a legoptimálisabb megoldások. Hogyan alakítható ki egy olyan intézményi környezet, amely képes hatékonyan támogatni az együtt gondolkodást az eltérő kulturális hagyományok viszonyai mentén (*Giddens & Hutton*, 2000).

A magas színvonalú pedagógiai munka elemi része kell, hogy legyen a globalizációról született elméletekben való alapvető jártasság, a kultúrák színessége és a köztük zajló interakciók iránti érdeklődés. Azzal, hogy egyre inkább aktív részesei vagyunk a kultúrák átstruktúrálódásának és újjáéledésének, sajátunkon kívüli kulturális környezeteknek, komplexebb képet kaphatunk a körülöttünk létező világról (*Gregory*, 2017).

A szervezetekben a folyamatos innovációs kényszer viszont nem mindig hagy elegendő időt arra, hogy a gyakorlati felhasználók is adekvát módon tudjanak bekapcsolódni és benn maradni a fejlesztési folyamatban. Ennek elkerülésére jó módszer a szervezet számára, ha maga azonosítja a problémákat és tervezeti meg a lehetséges adaptív megoldásokat (*Gonzalez-Mena*, 2013).

De mit is jelent a multikulturalizmus a koragyermekkori nevelésben, milyen irányban lehetséges megtervezni a szervezetfejlesztés lépéseit?

A multikulturalizmus fogalma kulturális sokszínűséget jelent, amely olyan környezeti elemek biztosítását jelenti, amelynek célja a kulturális sokszínűség értékként való elfogadása. Ennek a gondolkodásnak a keretében három megközelítést lehet azonosítani:

- *olvasztótégely* – a tradíciók egybeolvadásával új kultúra alakul ki,
- *monokulturalizmus* – a kisebbség kultúrájának asszimilációja, a többségi kultúra dominanciája,
- *multikulturalizmus* – a sajátos kultúrák megőrzésére, és ezzel a hagyományok megőrzésére helyezi a hangsúlyt (a tanulmány terjedelmi korlátai miatt itt most nem elemezzük részletesen az első és második generációs kulturális elméleteket).

A multikulturalizmus kutatóinak egyik csoportja (*Giddens &Hutton,* 2000; *Nadrag és Bala,* 2014; *Barrow és Keck*, 2017) szerint a globalizációról szóló vitáknak nincs alapja, mert a jelen társadalmi folyamatai nem különböznek a múlt folyamataitól.

A kutatók másik csoportja (*Albertson et al*, 2015) azzal érvel, hogy a mobilitás sokkal magasabb szinten zajlik, mint korábban, a nemzetek veszítenek abból a képességükből, hogy önállóan tudják befolyásolni a társadalmi eseményeket.

A koragyermekkori nevelés eredményessége is természetesen szorosan összefügg a szélesebb körű társadalmi adottságokkal és nem hagyhatók figyelmen kívül azok a pedagógiai módszerek, amelyek a jobb alkalmazkodást és eredményesebb támogatást tudják segíteni. A JEB pedagógiai módszerének kidolgozásában részt vevők alaposan végiggondolták és elemezték kerület adottságait és a folyamatban lévő változásokról is érzékeny módon dolgoztak ki megoldási lehetőségeket. A gyermekkor további életesélyeket meghatározó jellege nem új keletű paradigma (*Cuyet et al*, 2012; *Gregory*, 2017).

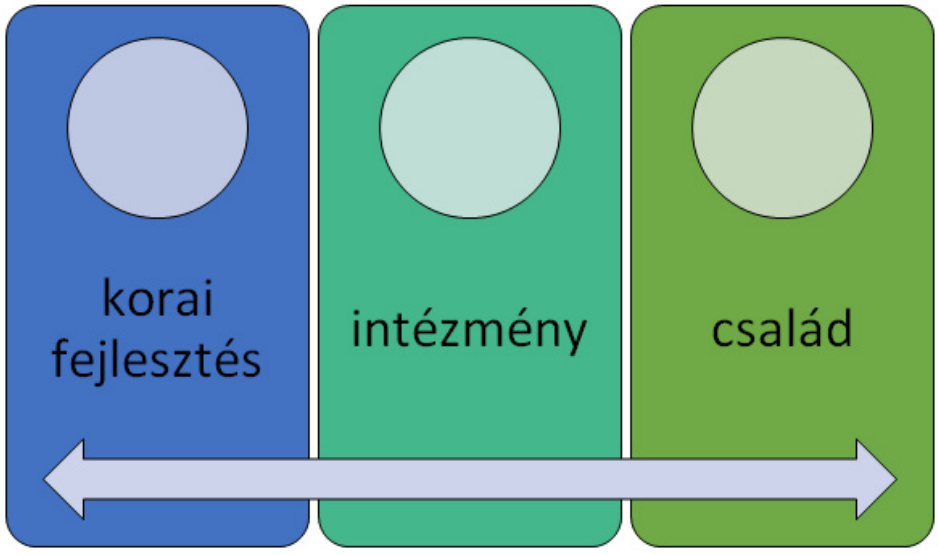

2. ábra: A korai fejlesztés és az intézményi és családi nevelés összhangja

A kisgyermeknevelők előzetes tapasztalatainak feldolgozása workshopban történt meg. Ezeknek tudatosítása azért fontos, mert ezek alapvetően meghatározzák nevelői attitűdjüket a mássággal, a tőlük különböző más népcsoportokkal kapcsolatban (*Spodek & Saracho*, 2014).

A pedagógiai támogatásról való gondolkodás keretében érdemes megkülönböztetni azokat a megközelítéseket, amelyek megfigyelhetőek a szakképzetlen és szakképzett kisgyermeknevelők között. Beszámolóik alapján a korai tapasztalatokat inkább az ismeretlen iránti kíváncsiság hajtja, a testi különbségek a bőrszín a másokkal szembeni előítéletek megértése és feldolgozása.

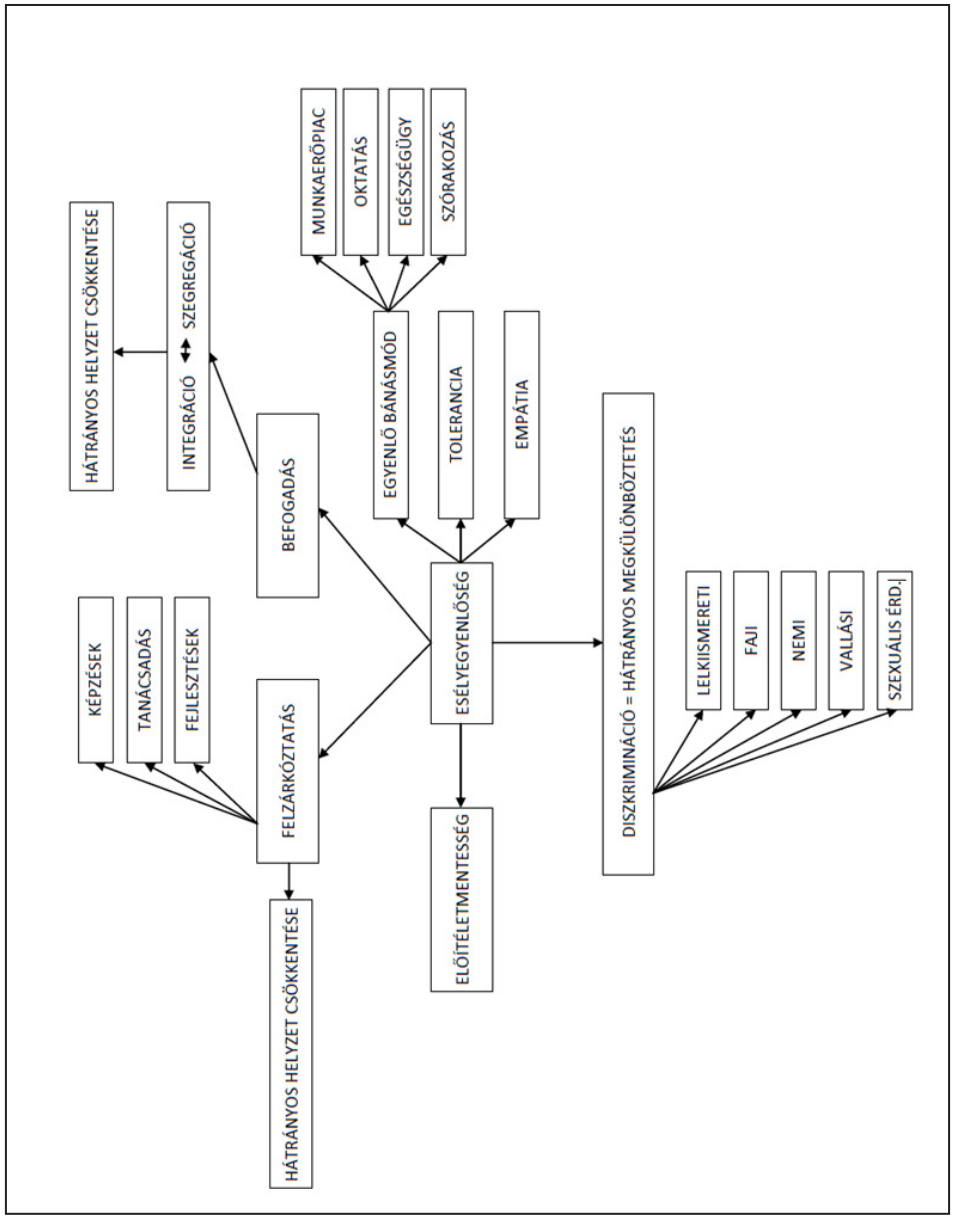

3. ábra: Fogalomtérkép az esélyegyenlőségről
(készítették a fejlesztésben részt vevő hallgatók)

A szervezetfejlesztés megtervezésekor a *Koscsóné Kolkopf Judit* vezetésével a JEB munkatársai elsősorban arra koncentráltak, hogy sikerüljön egyrészt a lehető legpontosabban azonosítani a problémákat, másrészt, hogy azokhoz szervesen kapcsolódó lépéseket tervezzenek. Ennek folyamatát a Belső képzési munkacsoport kialakulása fejezetben részletesen is bemutatjuk. Az együttműködés célja az volt, hogy a fejlesztő munkát össze tudják kapcsolni a pedagógusképzéssel és továbbképzéssel is, így már időben gondoltak a munka eredményeinek fenntarthatóságára.

A belső képzés, valamint a támogató szervezetek és szülői képviselet intézményi hátterének a szervezeti és kapacitásfejlesztése operatív célok megvalósításával történt. Ilyenek voltak például:

- a felsőoktatásban részt vevő pedagógusok, a hozzájuk kapcsolódó fejlesztések és a képzés minőségi fejlesztéséhez szükséges tudástárak és kapacitások bővítése,
- a kisgyermeknevelő és felsőoktatási intézmények együttműködésének összehangolása,
- a kisgyermeknevelő intézményekben dolgozók tudásának és tájékozottságának feltérképezése és a szükséges kompetenciák azonosítása.

5. kép: Játék az udvaron

A multikulturális szempontú fejlesztések eredményeként olyan szakmai közösség által fejlesztett program jött létre, amelyek mind a nevelői kompetenciamodellek, mind pedig a képzések szempontjainak is megfelelnek. A módszertani

kultúra emelése és gazdagítása, valamint az érzékenyítést szolgáló szervezetfejlesztési tréningek mind-mind az együttélés és elfogadás filozófiájából indultak ki (*Gregory*, 2017). A műhelyek célja az volt, hogy egy-egy együttműködési területen olyan szolgáltatási elemeket legyenek képesek azonosítani, néhány helyen (például a szülőkkel való kapcsolattartás területén) pedig fejleszteni, amelyek a praxisban közvetlenül felhasználható módszereket kínálnak. A szervezetfejlesztési munka a JEB-ben a pedagógiai munka megújulását és a műveltségterületi elmélyedést (lásd az irodalomtanításról és a táplálkozásról szóló tanulmányokat) teszi lehetővé.

Felhasznált irodalom

Albertson, K., Simister, J. & Syme, R. A. (2015): Globalisation and sticky prices: "Con" or conundrum?. *Real-World Economics Review*, **73**, 93–98.

Barrow, C. W. & Keck, M. (2017): Globalization theory and state theory: the false antinomy. *Studies in Political Economy*, **98** (2), 177–196.

Cuyjet, M. J., Howard-Hamilton, M. F. & Cooper, D. L. (2012, eds.): *Multiculturalism on campus: Theory, models, and practices for understanding diversity and creating inclusion*. Stylus Publishing, LLC, Virginia.

Giddens, A. & Hutton, W. (2000): *On the edge: Living with global capitalism*. Jonathan Cape, London.

Gonzalez-Mena, J. (2013): *Foundations of early childhood education: Teaching children in a diverse society*. McGraw-Hill Higher Education, Upper Saddle River, NJ.

Gregory, E. (2017, ed.): *One child, many worlds: Early learning in multicultural communities*. Routledge, London.

May, S. & Sleeter, C. E. (2010, eds.): *Critical multiculturalism: Theory and praxis*. Routledge, New York.

Nadrag, L. & Bala, M. (2014): A study of the term globalisation. *Linguistic and Philosophical Investigations*, **13**, 641.

Sapon-Shevin, M. (1994): *Playing favorites: Gifted education and the disruption of community*. SUNY Press, Albany.

Spodek, B. & Saracho, O. N. (2014): *Handbook of research on the education of young children*. Routledge, New York.

Trawick-Smith, J. (2013): *Early childhood development: A multicultural perspective*. Pearson Higher Ed.

FILA

Esztétikai érzelmek támogatása irodalommal

Bereczkiné Záluszki Anna

A Budapest Józsefváros Egyesített Bölcsődék nevelési programja ötvözi a kisgyermekek gondozási és nevelési feladatköreit, komplex módon támogatja a gyermeki kompetenciák fejlődését. A nyolc intézményben kiemelt jelentősége van a művészettel nevelés változatos eszközeinek: a helyi programokban a zenei, a kreatív vizuális tevékenységek mellett az irodalmi élmények is megfelelő hangsúlyt kapnak. A kisgyermeknevelők egyik legfontosabb célkitűzései közé tartozik, hogy a családi környezetet aktívan bevonják a mindennapok közös tevékenységeibe. Jelen tanulmány a kerületben indult hosszú távú irodalmi projektet mutatja be.

A kisgyermekek érdeklődése a rövid, ritmikus szövegekben felsejlő, a belső és külső világban megnyilvánuló algoritmusok iránt már korán megmutatkozik: a népi mondókák, dalok, népi gyermekjátékok sorainak lüktetését érzik és élvezik, a verses formák mozgásingert váltanak ki bennük. Természetesen az első irodalmi élmények közvetítésénél a szülők szerepe, az otthoni környezet a meghatározó, azonban a bölcsődébe felvett gyermekek napi programjában a kisgyermeknevelők felelőssége, hogy az általuk választott művek a magyar kultúrkincs legszebb szemelvényeiből kerüljenek ki, s hogy a bennük rejlő esztétikum érzelmekben gazdag előadásmódban bontakozzon ki a mindennapokban. A gyermeki igényre felelő korai literációs élmények mindennapi megteremtéséhez, az irodalmi készségek sokrétű támogatásához a nevelőknek megfelelő szakmai ismeretekre, friss információkra van szükségük.

A folyamatosan változó környezet kihívásaira reflektálva a VIII. kerületi bölcsődék vezetője, Koscsóné Kolkopf Judit fontosnak tartotta, hogy az intézmények munkatársai tájékozódjanak a gyermekkultúra legújabb jelenségeiről, a gyerekirodalomban zajló paradigmaváltásokról, az új módszertani élménytechnikákról, s ily módon felkészülten teremthessenek olyan spontán bensőséges helyzeteket, amelyekben lombosodhat a gyermekek esztétikum iránti fogékonysága. A bontakozó literáció hathatós támogatása jegyében az irodalmi nevelés esztétikai, pszichológiai, pedagógiai aspektusainak jobb megismertetésére több lépcsős intézményi fejlesztés indult az intézményekben. 2016-ban olyan komplex projektfolyamatba kezdtek, amely magában foglalja a nevelők szakmai fejlődésének lehetőségét, a gyermekek és a művészetek kapcsolatának élőbbé

tételét, az esztétikai élmények biztosításának szélesebb lehetőségét. Céljaik elérése érdekében felvették a kapcsolatot az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának tanáraival, s a közös gondolkodást olyan szemléletváltó kurzusok, workshopok követték, amelyek bemutatták a magyar gyerekirodalom új irányait, a korszerű módszertani eljárások gyakorlati alkalmazásait.

Új kötetek a literációs készségek támogatásához

A pszichológusok, az olvasáskutatók, a pedagógiai szakemberek tudományos munkái egyre többet foglalkoznak azzal a konkrét problémával, hogy az intézményi nevelésben miként lehet érzelemdominált bensőséges irodalmi élményekkel ellensúlyozni a kisgyermekek vizualitás-központú információszerzéssel töltött idejét. Abban mindenki egyetért, hogy a koragyermekkori literációs készségek megfelelő fejlesztéséhez, a beszédfejlődés támogatásához szükség van olyan gyerekirodalmi antológiákra, amelyek esztétikummal telített anyagot biztosítanak a modern szemléletváltáshoz, s a célirányos motivációk és élménytechnikák kidolgozásához. Örvendetes tény, hogy a könyves szakma és sok elhivatott szerkesztő jóvoltából az utóbbi években olyan új gyerekirodalmi kötetek láttak napvilágot, amelyek a legszebb magyar folklórszövegek áthagyományozását vállalják fel. A néphagyományainkhoz kötődő mondókákra, gyerekjátékokra és dallamokra épülő könyvek megjelentetése alkalmas arra, hogy a pedagógusok és a szülők megismerjék a magyar folklórgyűjtemény legszebb darabjait, az előző nemzedékek szellemi tudását. Napvilágot láttak olyan válogatások is, amelyek a népi gyermekmondókákat, a klasszikus gyerekirodalom remekeit és a kortárs szerzők műveit egy kötetben adják közre. Ezek között figyelemre méltó helyet foglal el a *Lovász Andrea* szerkesztésében megjelent Toppantós című kötet. A szerkesztő Gáspár János Csemegék című gyűjteményéből, valamint klasszikus és kortárs költők műveiből ad közre színes vers- és mondókafüzért. Az antológiák sorába illeszkedik a Pagony és a Csimota kiadásában megjelent Friss tinta című verseskönyv, amelyben tematikus körökbe rendeződve megférnek egymás mellett a kitűnő költőnemzedékek jeles képviselői. Ebbe a körbe tartozik a Móra Kiadó változatos versanyaga, a Bölcsődések verseskönyve című kiadványa is.

A lírai műfajok közvetítése mellett a mesemondási alkalmak gyakorisága, a meseszövegek esztétikai minősége határozza meg a koragyermekkorban bontakozó irodalmi érdeklődés intenzitását. A mesekutatási irányzatok sokasága, a szerteágazó szemléletekről közölt publikációk bizonyítják a mese műfajának meghatározó jelentőségét. „A hagyományosnak mondható irodalomtörténeti és néprajzi kutatás, valamint a szintén régebbi keletű pszichoanalitikus vizsgálatok mellé leginkább az irodalom- és gyermekirodalom-elméleti, antropológiai, illetve pszichológiai irányultságú, de saját diszciplínájukon belül igen heterogén megközelítések csatlakoznak, és tették a meséről szóló diskurzusokat kifejezetten interdiszciplináris jelenséggé." (*Szilvássy*, 2016. 97. o.)

A meseműfaj számos megközelítési módja közül leginkább a pszichológiai tanulmányok mutatnak rá arra a tényre, hogy a mesék szimbolikája, a mesehősök szemléletmódja egyezést mutat a gyermeki világlátással, a mesei motívumok összhangban állnak a kisgyermek pszichés érésének folyamatával. A mesékhez kapcsolódó nyelvi és kognitív fejlesztési területeket, a szociális kompetencia alakulásában játszott szerepüket pedig a pedagógia tudománya vizsgálja. A hazai mesepedagógiai kutatások eredményeit bővítette, gazdagította *Bajzáth Mária* Népmesekincstár sorozata, s a kötetekhez kapcsolódó komplex módszertani rendszere, amely a magyar szövegfolklórra, a néphagyomány eszközkincsének gazdagságára épül. A több kötetes gyűjtemény válogatásának legfontosabb szempontjai: a kicsik számára befogadható terjedelem, a gyermeki világhoz illeszkedő műfaji jellemzők (*Bajzáth*, 2013). A szerző a 0–4 éves bölcsődés korosztálynak készült Itt vagyok, ragyogok! című kötetben és a hozzá tartozó Mesefoglalkozások gyűjteménye 1. című kiadványban gazdag irodalmi anyagot és több műveltségterületet érintő vázlatot ad közre.

A folklóralapú gyerekkönyvek kínálatával párhuzamosan napról napra bővül a kortárs szerzők műveit közlő kiadványok palettája. A tájékozódást segítve a fiatal alkotók generációját ismerteti meg az olvasókkal a *Lovász Andrea* által szerkesztett Navigátor című gyerekirodalmi lexikon. A kötet olyan művészeket mutat be, akik a mai gyermekek tapasztalataira fűzik fel irodalomba szőtt üzeneteiket, ezáltal fogékonnyá teszik őket a világ mindennapi szépségeinek és különösségeinek művészi eszközökkel történő befogadására. A kötetben szereplő művekben megfigyelhető a mai gyerekirodalom tematikai, formai, világképi változása: „a (szépirodalmi igényű) gyerekszövegekből eltűnt a gügyögés, az eufemizálás, s a didaktikai funkció háttérbe szorulása vagy teljes mellőzése következtében a szövegek magyarázó, megvilágosító leírásokat alig tartalmaznak." (*Lovász*, 2015. 43. o.) A Cerkabella Kiadó könyvének különösen fontos szerepe van a pedagógusok és a szülők orientálásában, hiszen a kötetcím alapján – esztétikai igényességgel – navigálja az olvasókat az irodalmi szövegválasztásban.

Az előzőekben példaként megemlített kiadványok, a gyerekkönyvpiacot meghatározó további jeles kiadók gyermekeknek szóló igényes kötetei élénkítő hatással vannak a koragyermekkori literációs folyamatokra. A gyermeki érzelmek támogatásához kívánatos lenne, hogy minél több kisgyermekhez eljussanak ezek a jó kiadványok. Ehhez a célhoz illeszkednek a VIII. kerületi bölcsődék irodalmi projektjének egymásra épülő fázisai. A tagbölcsődék vezetői első lépésként a kerületi önkormányzat segítségével egy jól átgondolt, szakmai szempontokat követő irodalmi ajánló lista alapján megvásárolták és mindenki számára elérhetővé tették a legjobb klasszikus és kortárs gyerekkönyveket, a fentiekben említett irodalmi antológiákat – ily módon a kisgyermeknevelők esztétikailag értékes művek széles tárházából válogathatnak a mindennapi irodalmi folyamatok tervezéséhez.

A gyerekirodalmi projekt pillérei: tájékozódás – ismeretszerzés – innováció

Az újító törekvések következő fázisaként a bölcsődék meghívott szakértők részvételével előadásokat szerveztek az intézmények dolgozóinak és a szülőknek az anyanyelvi nevelés és a korai literáció témaköreiben. A továbbképzések anyagába – többek között – beépült a nyelvi-kommunikációs fejlődés támogatásával és az irodalmi művek kimunkált előadásmódjával kapcsolatos alapinformációk megismerése.

6. kép: Mondókázás

A kurzusok résztvevői a mondatfonetikai eszközök helyes használatával olyan praktikákat is elsajátíthattak, amelyekkel színesebbé, átélhetőbbé tehető a gyermekfolklórt, a klasszikus és a kortárs gyerekirodalmat reprezentáló remekművek előadásmódja. A nevelők az új ismeretek birtokában hangszín-, hangfekvés-, hangerőváltásokkal, a szövegek hangsúly- és dallamviszonyainak megtervezésével, a megfelelő tempó- és szünettartásokkal közelebb vihették a gyermekekhez az elmondásra szánt művek üzenetét. Az előadásokon helyet kapott még a kisgyermeknevelők empatikus személyiségéhez kapcsolódó érzelemdús attitűd erősítése és a beszédfejlődés támogatásához elengedhetetlen helyes mintaadás tudatos fejlesztése.

7. kép: Kisgyermeknevelői képzés

A bölcsődei előadássorozat következő fókusza a szövegválasztás kritériumainak áttekintése lett, hogy a családok s a gyermekekkel foglalkozó szakemberek a hatalmas könyvkínálatból megfelelő tudás birtokában válogathassanak. „A gyerekkönyvekben (színes albumokban, leporellókban, válogatásokban) és a média által közvetített változatokban sok torz, elferdített meseváltozattal találkozhatunk. A mese itt már nem önálló esztétikai kategória, hanem eszköz. A könyvekben hatásvadász képekhez választanak ki és írnak át néhány meserészletet. Ezek a kiadványok megjelenésükkel, eladhatóságukkal csak a mese felszínes látszatát keltik, üres és túl könnyed szórakoztatás szintjére süllyesztik a

történeteket." (*Tancz*, 2015. 45. o.) Az irodalmi tallózásnál tehát kiemelt feladat, hogy a nevelő a gyermek új fejlődési szakaszához igazodva mindig megfelelően tudjon választani a rendelkezésére álló irodalmi repertoárból.

8. kép: Képeskönyv-nézegetés közben

Boldizsár Ildikó szerint a jó gyerekirodalmi művek több rétegűek, a felnőttek számára is élvezetesek és hasznosak, és sem első olvasásra, sem pedig újraolvasva nem okoznak csalódást (*Boldizsár*, 2004. 147. o.).

A kerületi bölcsődékben tartott szakmai összejöveteleken a nevelők és a szülők támpontokat kaptak az életkornak megfelelő jó gyerekkönyvek kiválasztásához: az értékes és az értéktelen fércművek elkülönítéséhez.

9. kép: Irodalmi faliújság

Irodalmi faliújság a szülők orientálására

A kerületi törekvések az ismeretterjesztő előadássorozatot követően 2017 elején a családdal való kapcsolattartás jegyében új dimenzióba léptek. Az intézményekben prioritássá vált, hogy minden bölcsődés gyermek az otthoni környezetben is minél többször részesülhessen a korosztályának megfelelő irodalmi élményekben. A kutatók, az irodalmi teamek munkatársai és a projektvezetők arra az elhatározásra jutottak, hogy a szülők számára is elérhetővé kell tenni a bölcsődei napközbeni ellátási idő spontán pillanataiban hangoztatott művek szövegeit, így az irodalmi projekt további haladási irányának következő pontja a szülők tájékoztatása lett. A legszínvonalasabb gyűjtemények, gyermeklapok, irodalmi portálok ajánlásával a munkatársak közelebb vitték a családokhoz a hazai és a külföldi gyerekkönyvpiac kiemelkedő köteteit, az élményalapú feldolgozási módszereket, a kortárs gyermekkultúrát.

A munkacsoportok a szülők tájékoztatására – saját kezűleg készített – irodalmi zsebeket tartalmazó táblákat szereltek fel a bölcsődék falára, amelyekre felkerültek a napi nevelőmunka spontán helyzeteiben elhangzott művek szövegei. Népi és kortárs gyermekmondókáink, klasszikussá vált és kortárs szerzőink gyerekversei, népmesekincsünk legszebb darabjai, valamint

kortárs szerzők tollából született mesék váltak így könnyen elérhetővé a szülők számára. Az ajánlott szemelvények a mai gyerekirodalmi kánon sokszínűségét reprezentálják, megtalálható köztük a nagy múltú és az újonnan alakult kiadók által megjelentetett alkotások széles kínálata. A nevelők válogatása bővelkedik olyan kortárs gyerekirodalmi szövegekben is, amelyek esztétikai értékük és változatosságuk révén alkalmasak a felnőtt és gyermek között fejlődő érzelmi kapcsolatok elmélyítésére.

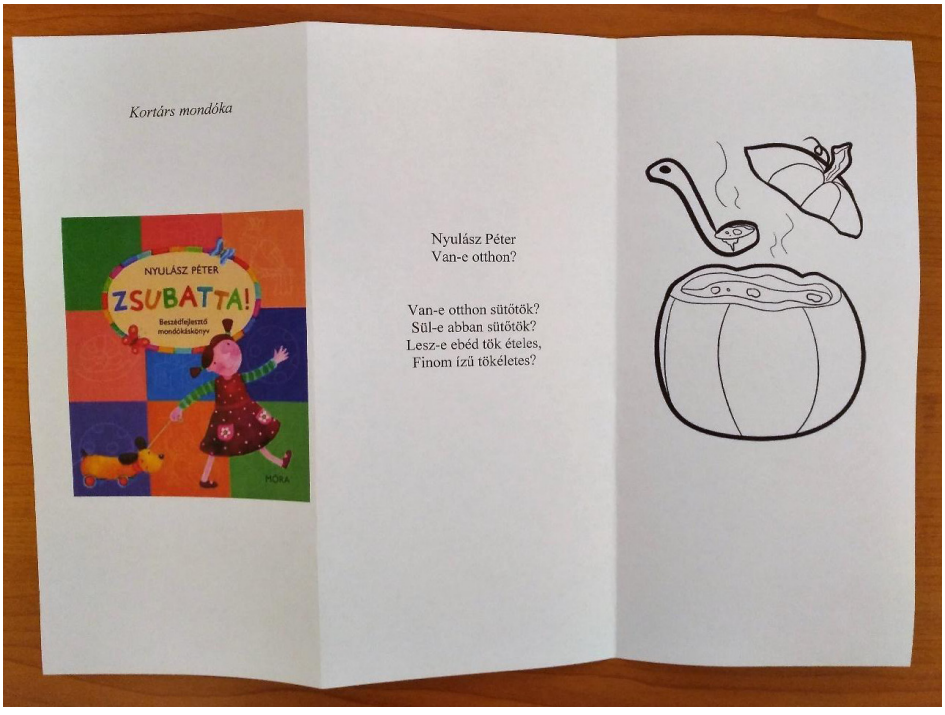

10. kép: Irodalmi ajánló

Irodalmi füzet a nevelők, a szülők és a gyermekek szerkesztésében

Az intézményes nevelés csak kiegészítője a családi nevelésnek, s nem hagyható figyelmen kívül azoknak az összetett folyamatoknak és átélt élményeknek az ismerete, amelyek a mindennapokban hatással vannak a kisgyermekek fejlődésére (*Katona*, 2015). A Józsefvárosi bölcsődék az előbbi gondolat jegyében indították a hosszú távra tervezett projektfolyamatukat, amelynek egyik központi gondolata a családi környezet kultúrával, olvasással kapcsolatos viszonyának jobb megismerése.

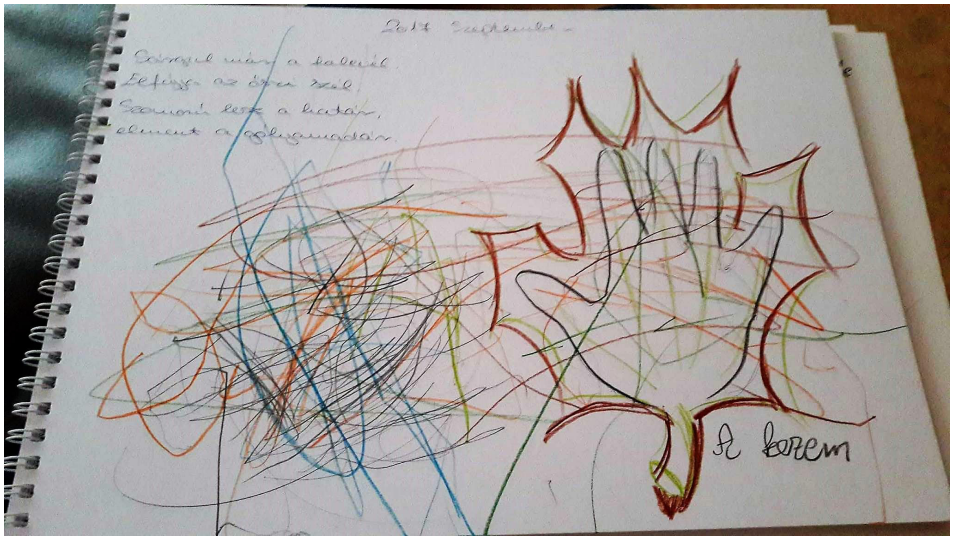

11. kép: Szülő és gyermek közös alkotása

A JEB irodalmi füzet megtervezésével, bevezetésével a szülők és az intézmények közötti kapcsolat szorosabbá tételét, a családok támogatását, a szülői kompetencia fejlesztését célozták meg. Ez a kezdeményezés egy újabb lépést jelentett a családtagok bevonására a bölcsődékben zajló korai literációs folyamatokba. Az önkormányzat által biztosított füzetek a bölcsődei és az otthoni közös mondókázás, verselés, mesehallgatás emlékeit, valamint a nevelők, a család és a gyermek közös munkáját, az együtt megélt irodalmi élmények lenyomatát hivatottak őrizni.

A „füzetes projekt" koncepciójának bemutatása workshopok keretében zajlott. Az intézmények által szervezett programokon a kisgyermeknevelők és a szülők együtt ismerkedtek a szakmai ajánló alapján válogatott vers- és mondókafüzérrel, majd intuitív módon, kreatív folyamatban fejezték ki érzelmeiket az adott művek kapcsán. Az alkotói folyamat lépései a következők voltak: 1. a kedvenc szemelvények kiválasztása, 2. a választás indoklása, 3. beszélgetés a művek többféle értelmezési lehetőségeiről, 4. a kiválasztott mű szókincsrétegének aktiválása élménymegosztással, 5. az adott mű érzelmi lenyomatainak kifejezése vizuális technikákkal.

A résztvevők megtapasztalhatták az irodalom erejét, mintát kaptak a kreatív önkifejezésre, a művészet saját élményként való megélésére. A közös munka lehetőséget teremtett az élményt adó műélvezetre és a társas kapcsolatok elmélyítésére. A résztvevők a tevékenységek során kapott pozitív élmények elemeit a későbbiekben felhasználhatják a gyermekeikkel eltöltött otthoni aktív együttlétekben. A szervezők abban bíznak, hogy a szülők a bölcsődében kapott minta alapján családi körben is rendszeresen alkalmazzák majd a saját élményen

keresztül megismert improvizációs technikákat, s a jövőben otthon is egyre többször részesítik hasonló irodalmi élményben a gyermekeiket.

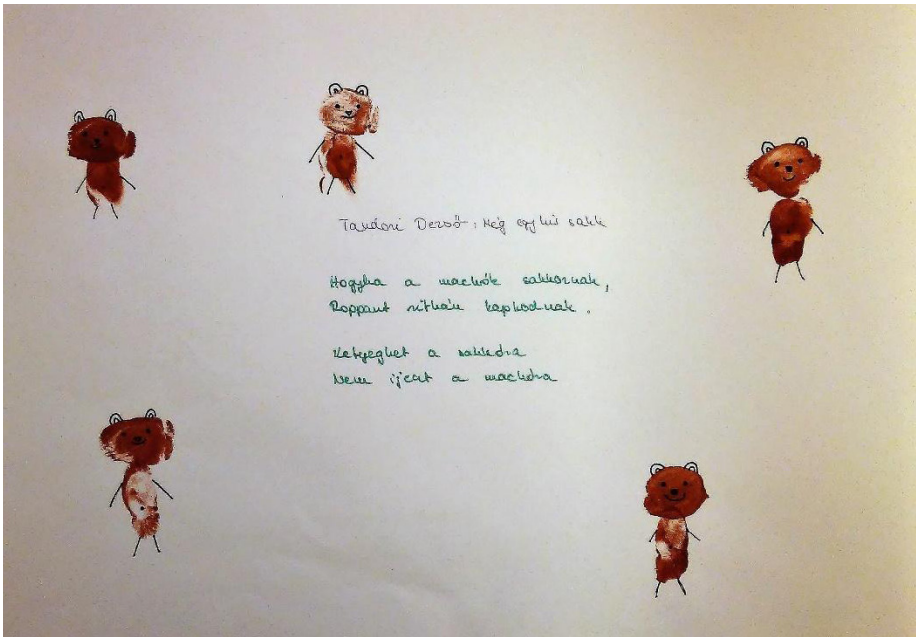

12. kép : Irodalmi füzet tartalma: kisgyermeknevelővel készült alkotás

A tapasztalati eredmények tükrében megállapíthatjuk, hogy a VIII. kerületi kisgyermeknevelők az ötlet megszületése óta eredményes utat jártak be, s az irodalmi füzet alakításánál bátorító nevelői attitűddel tudják ösztönözni a családokat a napi szintű mesélésre, versmondásra, mondókázásra.

A projektben megkülönböztetett figyelmet fordítanak a nehezebben megszólítható családban nevelkedő gyermekek érzelmi kompetenciájának fejlesztésére: a művészettel nevelés jegyében a szülőkkel felváltva közösen munkálkodnak az irodalmi élmények alakításában. Az igényekhez igazodva hazaadják a füzeteket, vagy éppen a bölcsődei munka során kihasználják az alkalmakat, s a csoportszobákban alkotnak a gyermekekkel. A jövőben számítanak az aktívabb szülőkre, s a közös produktumok eredményét alkalmi kiállításokkal kívánják népszerűsíteni.

Összegzés

A gyermek könyvekhez, irodalomhoz való viszonya nagymértékben függ a nevelési intézményben eltöltött irodalmi percek élményközpontúságától, a szeretetteljes légkörtől, a kisgyermeknevelők szakmai felkészültségétől. A Budapest

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék munkatársai olyan hosszú távú projektfolyamatban munkálkodnak, amelyben központi helyen áll a családi környezet kultúrával kapcsolatos viszonyának a megismerése, a művészettel nevelés lehetőségeinek kiaknázása. A kisgyermeknevelők folyamatos önképzés keretében értékes művek gazdag repertoárjával, pozitív mintaadással, innovatív kezdeményezésekkel járulnak hozzá a családok literációs szokásainak gazdagításához. A VIII. kerületi példa üzenete, hogy szakszerű felkészültséggel, a gyerekirodalomban való jártassággal, megfelelő motiváló technikákkal a 0–4 éves korú gyermekek irodalmi élményei megsokszorozhatók. A szülők bevonása az irodalmi nevelésbe, a gyermekekkel való aktív együttlétek szeretetteljes légköre, a meghitt közös pillanatok megadhatják a művészet erejében rejlő feloldódás élményét, s hosszú távra megalapozhatják a mondókák, versek, mesék szeretetét.

Felhasznált irodalom

Bajzáth Mária (2013): *Itt vagyok, ragyogok!* Kolibri Kiadó, Budapest.

Boldizsár Ildikó (2004): *Mesepoétika*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Katona Krisztina (2015): A gyengéd átmenet fogalmára l. Golyán Szilvia (szerk): *„Gyengéd átmenetek" – a családi és intézményes nevelés fordulópontjainak támogatása – országos tudományos konferencia. Program és előadáskivonatok*. <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/20478/GyengedAtmenetek_programfuzet_JAV.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lovász Andrea (2015): *Felnőtt gyerekirodalom*, Cerkabella Könyvkiadó, Szentendre.

Szilvássy Orsolya (2016): „Minden este népmese", *Alföld*, **77** (9), 97–102.

Tancz Tünde (2015): Népmeseválasztás bölcsődés(korú) gyermekek számára, In: Gyöngy Kinga (szerk.) *Első lépések a művészetek felé I.* Dialóg Campus, Budapest – Pécs.

Irodalmi nevelés mintaprogram

Koscsóné Kolkopf Judit

Az intézmény vezetése során a bölcsődei nevelőmunka tartalmi fejlesztésének másik fontos pillére lett a kisgyermeknevelők irodalmi tájékozottságának felmérése, s az eredmények tükrében a megfelelő képzési terv felállításával a témához kapcsolódó ismeretek bővítése, a nevelési folyamatba történő beágyazása. A céljaim elérése érdekében vezetői értekezletet hívtam össze és bemutattam az irodalmi nevelési folyamatra irányuló elképzeléseimet. A bölcsődevezetők nyitottak és befogadóak voltak, így nem kellett a támogatásukra irányuló meggyőzéshez külön érveket felsorakoztatnom. Azonnal rá tudtunk térni az operatív feladatokra, s közösen megfogalmaztuk, hogy hogyan tudjuk az intézményben dolgozó 101 fő kisgyermeknevelőt a fejlesztőprogram céljai mellé állítani.

Projektünk szakmai jogosultságának alátámasztása érdekében felkutattuk azokat a releváns szakirodalmi forrásokat, amelyek alapján megállapítottuk, hogy méltán választottuk az irodalmi nevelést fejlesztésünk alapjául. Megfogalmaztuk, hogy a könyvekkel és az irodalommal kapcsolatos tudás közvetítésében a kisgyermeknevelők ismereteinek bővítésére lesz szükség. Abban is egyetértettünk, hogy munkánkhoz olyan külső szakértő bevonására is szükségünk lesz, aki a fejlesztési folyamatban a tudományos hátteret biztosíthatja. A szakma egyik legjobb színvonalú egyetemi képzése az ELTE TÓK Csecsemő- és kisgyermeknevelő szakán folyik, így szakértőnek felkértük Bereczkiné dr. Záluszki Annát, a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék adjunktusát. A téma körüljárásakor, a munkatársakkal folytatott megbeszéléseken a kollégák azonosultak mentorunk következő gondolatával: „*A* könyvekkel és az irodalommal kapcsolatos tudás közvetítésében a szülők szerepe megkérdőjelezhetetlen, éppen ezért fontos kiszélesíteni (vagy megteremteni) az ő háttértudásukat az olvasástanulás folyamatáról és ki kell alakítani (vagy meg kell erősíteni) a gyerekkönyvekhez, az olvasáshoz való pozitív viszonyulásukat." (*Bereczkiné Záluszki*, 2013. 39. o.) Ennek tükrében a kutató- és fejlesztőmunkám során az előbbi megállapításokhoz igazítottam a folyamat haladási irányát: a vezetőimmel egyetértésben irodalmi előadássorozatot szerveztünk a kisgyermeknevelőinknek és a szülőknek, a VIII. kerületi Önkormányzat támogatásának köszönhetően (70-féle 800 darab) irodalmi értékű gyerekkönyvet vásároltunk a bölcsődei csoportokba, s a munka intenzitása érdekében irodalmi teamet hoztunk létre.

13. kép: Az irodalmi team

A munkánk értékeléséhez és a további haladási irány kijelöléséhez kérdőívet állítottam össze, amelyben felmértem a nevelők tudását és irányultságát a témában.

A kutatást a következő kérdésekre alapoztam:

- Milyen mértékben meghatározott a szakmai dokumentumokban az irodalmi nevelés fontossága, az alkalmazott eszközök és módszerek felsorolása?
- Milyen gyermekirodalmi ismeretekkel rendelkeznek a kisgyermeknevelők?
- Milyen forrásokból dolgoznak?
- Milyen szakmai támogatásra van szükségük a hatékony fejlesztés érdekében?
- Milyen továbbképzések szükségesek?
- Kik azok a szakképzett, motivált kollégák, akikre első körben támaszkodni lehet?

- Hogyan vonjunk be külső szakembereket?
- Miként alakítható ki a belső továbbképzési rend, az önképzésen alapuló irodalmi csoportok működése?
- Hogyan válhat az intézmény az irodalmi körök segítségével tanulószervezetté?
- Milyen formában lehet bevonni a szülőket?

A kérdőívfelvétel mellett elemeztem a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék Szakmai Programját annak érdekében, hogy megállapíthassam, mennyire kap hangsúlyos szerepet az irodalmi nevelés a bölcsődéim mindennapjaiban. SWOT-analízist, erőforrásleltárt készítettünk és a megvalósítási folyamat későbbi szakaszában az előbbiekben felsorolt kérdésekre épülő kérdőíves kutatást végeztem, s az eredmények tükrében újraértékeltem a fejlesztési folyamat lépéseit. A kérdőíves kutatási folyamat bonyolításában Kiss Heléna külső szervezetfejlesztő segítette munkámat.

Dokumentumelemzésem egy empirikus kutatási módszer alapján készült (*Nádasi*, 2000. 263. o.; *Kontra*, 2011. 44. o.), mely alkalmas volt arra, hogy az intézmény szakmai programját illetően a működésre vonatkozóan fontos megállapításokat tegyek. Az online kérdőíves kutatással rövid idő alatt nagy adathalmazt gyűjtöttem: a felmérés reprezentatív volt, mivel az intézmény kisgyermeknevelőinek 95%-a kitöltötte a kérdőívet (*Nádasi*, 2000. 153. o.; *Kontra*, 2011. 46. o.).

A kiküldött kérdésekre adott válaszok alapján a külső fejlesztőmmel elemeztük a dolgozók irodalmi ismereteinek szintjét és a továbbképzési irányultságukat. Megismertük, hogy a különböző mértékű szakmai gyakorlattal rendelkező kollégák milyen ismereteket gyűjtöttek az irodalmi nevelés terén, és hogy milyen tanulási formát tartanak a legmegfelelőbbnek a saját képzésüket illetően.

A válaszok elemzése kapcsán tett főbb megállapításaim a következők voltak:

- A csecsemő- és kisgyermeknevelők 49%-a legfeljebb 5 éve van a pályán.
- Nem egységes a dolgozók tapasztalata szerinti eloszlás a tagintézményekben.
- Nyugdíjazások miatt sok az új dolgozó az intézményben.
- A kisgyermeknevelők nem rendelkeznek azonos mértékű irodalmi ismertekkel.
- Különböző tanulásszervezési módokat tartanak megfelelőnek.
- Szívesen használnak eltérő típusú könyveket.

Jelen írás terjedelménél fogva nem teszi lehetővé a hosszú folyamat részletező leírását, ezért a kutatási folyamat legfontosabb pontjainak kiemelésével mutatom be a témával kapcsolatos eljárásaink eredményeit.

Néhány kiragadott megállapítás a kérdőív eredményének elemzési adataiból:

Az intézményemben dolgozó kisgyermeknevelők többsége a fiatal korosztályba tartozik, az alapképzésükön szerezett ismereteik még frissek, nyitottak az innováció irányába, ezért ők a fejlesztést támogató aktív körbe tartoznak.

14. kép: Korai olvasóvá nevelés

Bereczkiné dr. Záluszki Anna előadásain a kollégák mintegy 80%-a vett részt. Ezek az előadások határozták meg fejlesztés alapját, az elméleti és a gyakorlati szakmai szempontokat, amelyek alapján hatékonyabbá tettük az irodalmi nevelést. Azok számára viszont, akik nem vettek részt a továbbképzéseken, biztosítanom kellett a belső információáramlást, a lényegi elemek megismerését. Erre kidolgoztunk egy belső képzési rendszert (erről bővebb információk

találhatóak a kötet „A belső képzési munkacsoport kialakulása” című fejezetében), amelynek köszönhetően a kisgyermeknevelők megfigyeléseket tehetnek egymás csoportjaiban.

A fejlesztések szakmai tartalmának átadására az irodalmi felelősök rendszeres, nyitott megbeszélésein van lehetőség.

A dolgozóim négy tanulásszervezési módszert tartottak a leginkább megfelelőnek, ezért az irodalmi fejlesztést a továbbiakban ezekre az alapokra helyeztem. A válaszok 32%-a esetében az előadást, 23%-ban a megbeszélést, 15%-ban a megfigyelést, 14%-ban a csoportos feladatmegoldást tartották a számukra megfelelő módszernek. Mindezek alapján a korábbiakhoz hasonlóan folytatjuk a szakmai előadásokat, az irodalmi teamek havi rendszeres összejöveteleit, a megfigyeléseken alapuló belső képzést, valamint a csoportos megbeszéléseket.

A felmérésemből kiolvasható adatok megerősítettek abban, hogy a kollégáknak további, minőségi szakmai támogatásra és képzésre van szükségük. Ezenkívül, lehetőséget kell biztosítanom a kisgyermeknevelők monitorozására is. Elképzelésem szerint egy év múlva ismételten kitöltetem a kérdőívet a dolgozókkal, s a kapott válaszok tükrében új fejlesztési területek kijelölésére kerülhet majd sor.

Elért eredményeink

Az irodalmi fejlesztés már több, eddig megvalósult és sikeresen működő elemére büszkék vagyunk. A kisgyermeknevelők belső továbbképzési rendszert alakítottak ki az irodalmi teammel közösen, ami napi szinten folyamatos hospitálások formájában valósul meg. Az új kollégákat bevezetjük az irodalmi neveléssel kapcsolatos ismeretekbe, így még hatékonyabbá és interaktívabbá tesszük a munkájukat. A kollégák a megbeszélések között elektronikusan tartják a kapcsolatot, a rendszeres találkozókra pedig természetesen bármely dolgozó ellátogathat.

Munkánk látványos eredményei közé tartozik a minden bölcsőde halljában azonos formával és tartalommal megtalálható a kifüggesztett parafatábla, amelyen az „irodalmi kincsestár” ékeskedik.

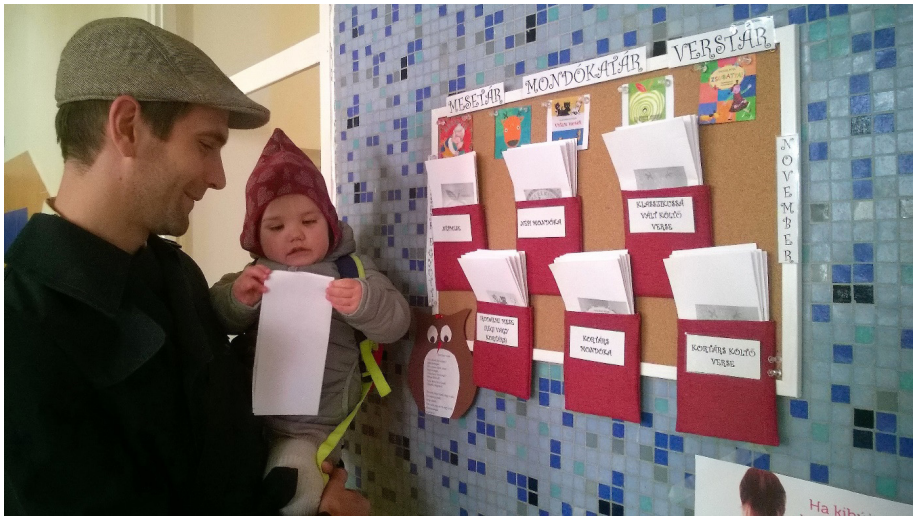

15. kép: Irodalmi faliújság a gyakorlatban

Az érdeklődő szülők az irodalmi kategóriáknak megfelelő zsebekben minden hónapban új szemelvényeket találnak. A művek leporellószerűen hajtogatott A/4-es lapok, amelyeken megtalálható a kollégák által aktuálisan ajánlott mű, a forráskötet borítóképe, s egy hozzá kapcsolódó színező.

16. kép: Irodalmi leporelló

Az újonnan beszerzett irodalmi köteteinket a szülők bizonyos időre kölcsönkérhetik, hazavihetik.

Az irodalmi kör megválasztotta saját vezetőjét, havi szinten nyílt megbeszélést tartanak az „irodalmi kincsestár” frissítéséről és tartalmáról. A szemelvények válogatása parázs vitát szokott kiváltani a nevelők körében, ami véleményem szerint igen fejlesztően hat rájuk szakmai és személyes tekintetben is.

A szülőket aktívan bevonjuk a fejlesztésünk további részeibe, így számukra is Bereczkiné dr. Záluszki Anna tart szakmai előadásokat, interaktív bemutatókat, ezzel is érzékenyítve őket az irodalmi nevelés fontosságára.

Elkészült az „Első irodalmi füzetem” elnevezésű, gyermekeknek szánt füzettömb, amelybe a szülők beragaszthatják a bölcsődében megismert irodalmi műveket, s otthon közösen különböző vizuális technikákkal, saját fotókkal, rajzokkal kidíszíthetik a mondókákat, verseket, meséket. Ez a szövegfüzér hasznára válhat később az óvodapedagógusoknak is, segítségével könnyebben tudnak majd kapcsolatot teremteni a bölcsődéimből hozzájuk érkező gyermekekkel.

17. kép: Irodalmi füzet

Jövőbeni terveink

Bizakodó vagyok a fejlesztés továbbvitelét illetően, így jövőbeni terveink között sokrétű elképzelések is szerepelnek. Fontos számomra a szülők visszajelzése az irodalmi témáinkkal kapcsolatban, így szülői értékelések, vélemények összegyűjtését fontolgatom. Terveim között szerepel nyitott könyvszekrények létrehozása,

ahonnan bárki hazavihet egy-egy kötetet és kölcsönadhatja saját könyveit, ezzel is támogatva a gyermekek nyelvi fejlődését, irodalmi érzékenységét és a családon belüli meghitt kapcsolat erősítését. Könyvvásárokat is szeretnék rendezni, ahol igényes kiadványok kerülhetnének értékesítésre, lehetőleg szerzőkkel való beszélgetéssel összekötve.

Fejlesztésünket és céljainkat népszerűsíteni akarjuk, így dologi lehetőségeink függvényében a munkánkat bemutató kampányokat is szervezünk majd. Nincs is annál nemesebb cél, mint a kisgyermekek fejlesztése, édes anyanyelvünk ápolása és átadása a következő nemzedéknek, a szülők és a kisgyermekek között fűződő még szorosabb érzelmi kapcsolattal.

Irodalmi mintaprogramunkat szeretném a saját kisgyermeknevelőink napi nevelői gyakorlatában elmélyíteni és az érdeklődő bölcsődepedagógusokkal minél szélesebb körben megosztani.

Összegzés

Az új alapokra helyezett irodalmi nevelés mintaprogram jelenlegi megvalósulása 18 hónapon keresztül zajló folyamat eredménye próbálkozásokkal, „miértekkel és hogyanokkal" sikerekkel, megtorpanásokkal teletűzdelve. Most még az út elején vagyunk, sok elkötelezett kollegával. Vezetőként a kívánatos számomra, hogy gyermekek észrevétlenül kapjanak többet a gondozási-nevelési munka során, ez pedig a nevelőktől többletmunkát kíván. Remélem, hogy sikerül majd eddigi eredményeinket bölcsődéink és a Biztos Kezdet Gyerekház munkatársaival továbbfejleszteni. Köszönet nekik a lelkesedésükért, a fenntartónknak pedig a munkánk széleskörű támogatásáért.

Felhasznált irodalom

Bereczkiné Záluszki Anna (2013): Kortárs mondókák, versek az óvodai élményalapú irodalmi foglalkozásokon. In: Podráczky Judit (szerk.) *Művészeti nevelés kora gyermekkorban. Módszertani kaleidoszkóp*. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest.

Kontra József (2011): *A pedagógiai kutatások módszertana.* Készült a TÁMOP 4.1.2.-08/1/B-2009-0003 projekt keretében. Kaposvári Egyetem. 44., 46.

Nádasi Mária (2000): A kikérdezés. In: Falus Iván, Tóth Istvánné Környei Márta, Bábosik István, Réthy Endréné, Szabolcs Éva, Nahalka István, Csapó Benő, Mayer Miklósné Nádasi Mária (szerk.): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó Kft., Budapest, 140–175.

Nádasi Mária (2000): Dokumentum- és tartalomelemzés. In: Falus Iván, Tóth Istvánné Környei Márta, Bábosik István, Réthy Endréné, Szabolcs Éva, Nahalka István, Csapó Benő, Mayer Miklósné Nádasi Mária (szerk.): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó Kft., Budapest, 263–276.

Honlap:
<www.bolcsode-bp08.hu>

A fejlesztésről készített Prezi elérhetősége:
<http://prezi.com/eg9udeqvy5w-/?utm_campaign=share&utm_medium=copy>

MESETÁR
MONDOKTÁR
VERSTÁR
NEPMESE
KÖNYVÁRS

A kulturált, egészséges táplálkozásra nevelés körülményeinek megteremtése a bölcsődében

Darvay Sarolta

A táplálékunk jelenti az egyik legfontosabb környezeti tényezőt, amely nemcsak a mindennapi megszokott emberi tevékenység feltételeit biztosítja, de fontos szerepe van a felnövekvő nemzedék egészségének a meghatározásában is. A gyors növekedés, fejlődés életszakaszaiban, azaz az első életévben és a pubertáskorban elfogyasztott táplálék, az elsajátított helyes táplálkozási elvek az ember későbbi étkezési szokásaira, az egészségtelen táplálkozással kapcsolatos betegségek megelőzésére, a már kialakulóban vagy kezdeti szakban lévő betegségek előrehaladási ütemére is kihatnak (*Vályi*, 2017).

A korszerű egészségtudomány meghatározó része a rendszerszemlélet. Az egészségünk és betegségeink kizárólagosan együttesen – genetikai, biológiai, pszichológiai és társadalmi összefüggésben érthetőek meg. Az epigenetikai hatáson keresztül étkezésünk akár a két generációval későbbi nemzedék sorsát is befolyásolja, hiszen a korábbi elképzelésekkel szemben, a környezeti hatások – beleértve a tápanyagainkat is – az öröklött tulajdonságokra is kihatnak (*Fekete*, 2012).

„Ma a korszerű, optimális, funkcionális szemléletű táplálkozás célja az egészség megőrzésének, a krónikus betegségek megelőzésének, a betegséggel kapcsolatos testi és működésbeli károsodás minimalizálásának, a funkcióképesség megőrzésének, fejlesztésének, az egészség helyreállításának az elősegítése." (*Vályi*, 2017. 128. o.)

A kövérség előfordulása az utóbbi évtizedekben rohamosan nő mind a fejlett, mind a fejlődő országokban, és egyre súlyosabb népegészségügyi problémát eredményez. Komoly gondot jelent a gyermekkorban megjelenő túlsúly, különös aggodalomra ad okot a kisgyermekkori és kamaszkori elhízás. A túlsúly és az elhízás független kockázati tényezői a krónikus nem-fertőző megbetegedéseknek, mint a szív- és érrendszeri betegségek, a 2. típusú cukorbetegség, egyes daganatok és mozgásszervi megbetegedések (*Henter*, 2016; *OECD*, 2017, *Wijnhoven et al.*, 2014). Egyre gyakoribb gyermekkorban a szénhidrát-anyagcsere zavarának súlyosbodása és a 2-es típusú cukorbetegség kialakulása (*Fodor és Sófi*, 2013).

A bölcsődei étkeztetés feladatai

„A bölcsődei közétkeztetés feladata az ellátást igénybe vevők táplálkozási igényeinek mennyiségi és minőségi kielégítése mellett a példamutatás, az egészséges, korszerű, betegségeket megelőző táplálkozásra nevelés, amely az egészséges életmód szerves része." (*Henter, Mramurácz és Szabó*, 2013. 94. o.)

A bölcsődei étkeztetést az alábbi hatályos rendeletek szabályozzák:

- „37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról"
- „36/2016. (XII. 8.) EMMI rendelet a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet módosításáról"

A bölcsődei étkeztetés speciális feladat az étkeztetések között, hiszen itt napi négyszeri étkezést biztosítanak a gyermekeknek, ami a napi teljes energiaigény 75%-át biztosítja a hét 5 napján, 2 fő- és 2 kisétkezés alkalmával.

A bölcsődei étkezésben megnyilvánuló rendszeresség, annak napi ritmusa – reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna, vacsora – a gyermek biológiai, testi egyensúlyát biztosítja, jó hatással van a gyermek fejlődésére. Az étkezések rendje, kiszámíthatósága megkönnyíti számukra a beilleszkedést és megalapozza a biztonságérzetet. Az étkezés, az evés nemcsak szükségletkielégítés, komfortérzést is nyújt, pozitív hatással van a gyermek magatartására. A gyermek megtanulja az étkezéssel kapcsolatos eszközök megfelelő használatát (kanál, pohár, szalvéta). Az ételtel, étkezéssel kapcsolatos tapasztalatok, ismeretek, az asztalnál étkezés, terítéshez kapcsolódó készségek, szokások vagy például a társas étkezéssel kapcsolatos szabályok megtanulása. is része a kultúra elsajátításának. Beépülnek, rögzülnek ezek az étkezéssel kapcsolatos kulturális elvárások. A gyermek az étkezésekkel kapcsolatos műveletek gyakorlása során képessé válik e feladatok önálló, pontos, megbízható kivitelezésére. A helyesen összeállított étrend biztosításán kívül fontos, hogy az étkezést örömforrás legyen a gyermek számára. Az esztétikus, tiszta étkezés szintén javítja az étvágyat, és növeli az étkezés örömérzését, biztosítja az étkezéssel kapcsolatos esztétikai élményeket, az iránt való igény kialakulását (*Bimbó*, 2015).

A kisgyermeknevelő ismeri a gyermek személyiségét, hangulatát, egyéni igényeit, szokásait, sajátosságait az étkezések tekintetében. Jelen van az étkezéseknél, meghatározza az étkezések hangulatát. Fontos, hogy az evésnek a gyermek is mindig aktív részese legyen. Figyelnünk kell a jelzésére, és el kell fogadnunk egyéni igényét az ételek ízét, állagát, mennyiségét illetően, el kell fogadnunk a döntését, ha be akarja fejezni az étkezést. A kisgyermekeknek is meg kell adni az aktivitás, saját döntés, saját ízlés jogát.

Az étkezésekhez kapcsolódó kultúrhigiénés szokások kialakítása, az étkezés előtti kézmosás, a szalvétahasználat is kisgyermekkorban történik. A tiszta, terített asztal, az étvágygerjesztően tálalt étel a nyugodt, kulturált, étkezés iránti igényt is ebben a korban kell formálni. A korszerű élelmezési szempontok alkalmazása,

a kulturált étkeztetés körülményeinek megteremtése, az egyéni szükséglet és önállósodási törekvések figyelembe vétele biztosítja az étkezés örömét, a jó étvágyat, a helyes étkezési szokások kialakulását.

18–19. kép: Önállósodási törekvések

A csecsemő- és kisgyermekkorban kialakult és mintaként rögzült táplálkozási szokásoknak egész életre szóló, ízlésformáló szerepük van, ezeken a későbbiek folyamán nagyon nehéz változtatni. A táplálkozáshoz kapcsolódó reflexek, más feltételes reflexhez hasonlóan nagyrészt gyermekkorban alakulnak ki. E reflexek kialakulásában nem csak az étel íze, színe, illata játszik szerepet, hanem az étkezés körülményei is. Az étkezéssel kapcsolatos kellemes vagy kellemetlen élmény akár egész életre szóló nyomot hagy a gyermekben. A táplálkozás és testi egészség kapcsolata egyértelmű, de a pszichés hatások is fontos szerepet játszanak a táplálkozási szokások kialakulásában. A lelki problémák az étkezéssel kapcsolatos rendellenességekhez is vezethetnek.

Az étel csak akkor elégíti ki az ember étvágyát, táplálkozási igényét, ha az alkalmazott konyhatechnikai eljárás mellett az étel színe, formája, íze, hőmérséklete a legjobban megfelel a fogyasztó kívánalmainak, vagyis, ha a lehető legnagyobb az étel élvezeti értéke. Egy élelmiszer élvezeti értéke nem feltétlenül mutat összefüggést annak tápértékével, illetve biológiai értékével. Nehezen számszerűsíthető, meglehetősen szubjektív tényező, hiszen erősen függ a fogyasztó egyéni ízlésétől. Az élvezeti értéket természetesen befolyásolja az alapanyagok minősége, eredete, származása, az étel elkészítési módja, sőt a tálalás, az egyidejűleg fogyasztott más ételek és italok minősége is.

20–21. kép: Az étkezések öröme, a jó étvágy

A bölcsődei élelmezés feladata az egészséges táplálkozás megvalósítása, a gyermekek ízlésének, valamint étkezési kultúrájának formálása. Ezért nagyon fontos, hogy a megfelelő, változatos konyhatechnikai eljárásokkal készült ételek élvezhetőek legyenek. Az előkészítés, ételkészítés, tálalás és étkezés során messzemenőkig figyelembe kell venni a higiénés követelmények betartását, a biztonságot.

Az egészséges étrend egészségmegőrző és betegségmegelőző szerepet játszik, a gyermek kiegyensúlyozott testi fejlődésének alapvető feltétele, mégis a legtöbb problémával az étkezéssel kapcsolatban találkozunk a bölcsődében.

A kisgyermekes családok sok bizonytalansággal és kétséggel küzdenek, ha gyermekeik táplálkozásáról, étkezési szokásairól van szó. Gyakran az étkezéssel kapcsolatos gondok hátterében az anya-gyermek kapcsolat problémái vagy a nem megfelelő nevelési módszerek állnak. A szülők végső megoldásként kifejezetten a bölcsődétől várják gyermekük étkezési gondjainak megoldását.

A gyakran elhangzó „étvágytalanság" hátterében több ok is meghúzódhat. A szülő és a gyermek kapcsolatában rejlő feszültség, melynek oka például a felnőtt túlzott elvárása. Emiatt a gyermek gyakran éli meg a szülő vele szembeni elégedetlenségét, amiért frusztrált, feszült lesz, de nyíltan nem mer szembeszállni a szülővel, talán nem is akar szembefordulni vele, hisz függ tőle, szereti őt. Egy kisgyermeknek nincs sok lehetősége, eszköze, hogy kifejezze azokat a rossz érzéseit, amit a szülő korlátozása váltott ki benne. Erre „alkalmas" – nem tudatosan használt – eszköz lehet az étel visszautasítása, az étvágytalanság, a válogatás. Egyéb ok is állhat még

az étvágytalanság háttérben, pl. rossz közérzet, betegség, szomorúság, félelem. Fontos, hogy a felnőtt az étvágytalanság igazi okát meglelje, és próbálja meg azt orvosolni. Ha nem így jár el, akkor az evés küzdelemmé válhat, ronthatja a felnőttel való együttlét örömét, kapcsolatukat. Az evés, az öröm forrása helyett, egyre kellemetlenebb és eredménytelen lesz. A kellemetlen élmények hatására a gyermeknél a gyomornedv elválasztása, így az emésztés, illetve a bevitt táplálék felhasználása is elégtelen lesz, a probléma nem javul, inkább mélyül.

A bölcsődébe kerülés sok szempontból változást hoz a gyermek életébe. A beszoktatást, adaptációt követően az elválás az anyától, az új közösség, új szabályrendszer, sőt a másfajta étkezés is új helyzetet teremt a gyermek életében (*Bimbó*, 2015).

A gyermekek különböző étrendi szokásokkal érkeznek intézményekbe. A bölcsődében dolgozó szakembereknek minden lehetséges alkalmat meg kell ragadni arra, hogy a kisgyermekes családokkal megismertessék az egészséges táplálkozás alapelveit és támogatniuk kell a szülőket abban, hogy a korszerű alapelveket otthon is alkalmazzák.

A bölcsődei és otthoni étkezés összehangolása fontos szempont. Ebben segítséget nyújthat a szülők által jól látható helyen kifüggesztett étlap, melynek ismeretében teljessé válhat a gyermekek napi energia és tápanyag bevitele, másrészt segíthet a szülőknek az otthoni egészségesebb étrend összeállításában. Az édesanyák figyelemmel kísérik az étrendet, gyakran kérnek ételrecepteket, nyitottak az új dolgokra. A beszoktatás során, családi napokon, a bölcsőde által szervezett ételkóstolón ismerhetik meg a konyhán készített ételeket.

A bölcsődei szakemberek számára fontos feladat, hogy felismerjék és segíteni tudjanak a táplálkozási problémák felismerésében. Sajnálatos módon évről évre növekszik azoknak a kisgyermekeknek a száma, akik speciális diétás étkezése szorulnak. A bölcsődében minden, szakorvos által igazolt diétás étkezést igénylő gyermek számára az állapotának megfelelő diétás étrendet kell biztosítani.

2010-ben a magyar bölcsődék 10%-ának részvételével kutatást végeztek, melynek célja a bölcsődék élelmezési, dietetikai ellátása, az étkeztetés, az egészséges táplálkozásra nevelés körülményeinek felderítése volt. A kutatás eredményei hozzájárultak az ellátás optimalizálásához, a kisgyermeknevelő egyetemi alapképzés szakmai anyagának összeállításához (*Henter*, 2010).

A szülők egészségfejlesztésének lehetőségei

Az egészséghét, egészségnapok, ételkóstolók, nyílt napok programja jó lehetőséget kínál az egészségnevelés alapelveinek megismertetésére, a bölcsödébe járó gyermekek szüleinek és a játszócsoportba bekapcsolódó szülők körében is. A GYED-en, GYES-en lévő szülő számára is nyitott a bölcsőde. Lehetőség van arra, hogy tanácsot kapjon problémáira, betekintést nyerjen a bölcsőde munká-

jába és tapasztalatot szerezzen saját gyermeke nevelésére vonatkozóan. Részese lehet az egészség megőrzését szolgáló előadásoknak, főzési tanácsadásoknak.

A bölcsőde és a család kapcsolatának elősegítését szolgálja az intézmény nyitottsága. A szülő bármikor személyesen meggyőződhet arról, hogy hogyan érzi magát gyermeke a közösségben, mennyire önálló, így tapasztalatokat gyűjthet a gyermek otthoni neveléséhez.

Az év(ek) folyamán zajló csoportos szülői értekezletek, szülőcsoportos beszélgetések célja a gyermekekkel kapcsolatos tapasztalatok kicserélése. Ez egy olyan tematikus csoport, amelyet a kisgyermeknevelők vezetnek, témáját a csoport összetétele és a felvetődő aktuális problémák határozzák meg. Gyakori témák többek között az étkezési, alvási szokások, félelem, harag, agresszió, beszoktatás, óvodába kerülés vagy a játék. A beszélgetést a kisgyermeknevelő vezeti optimálisan olyan légkört teremtve, amelyben a szülő egyenrangú félként, őszintén véleményt nyilváníthat.

A szülőcsoport szerepe a primer prevencióban:

- A szülők értékes információt kapnak a gyermekükről, egymásról, önmagukról. Jobban megismerik gyermeküket, az életkori sajátosságokat, a fejlődés jellemzőit, ezáltal könnyebb elfogadniuk a szokatlan viselkedést is.
- Szembesülhetnek saját nevelési elveikkel, szokásaikkal. Visszajelzéseket, megerősítést kapnak egymástól, a kisgyermeknevelőtől.
- Rádöbbennek, hogy problémájukkal nincsenek egyedül, mások is megélnek hasonló, vagy még nehezebb helyzeteket.
- Segítséget kérhetnek és kaphatnak.
- Egy probléma megoldására alternatívákat keresnek, a szülő mérlegelhet, dönthet, hogy melyik szimpatikus számára.
- Tartalmasabb, őszintébb, együttműködő kapcsolat jöhet létre a szülő és a nevelők között, ha a szülő önbizalma, önelfogadása növekszik, megerősödik szülői szerepében. Gyermekével szemben tud elfogadó, támogató lenni, képes lesz megérteni a gyermek nehézségeit, érzelmeit, ami kapcsolatuk harmonikusabbá válását, s a gyermek kedvezőbb fejlődését eredményezheti.

Az átadóban elhelyezett faliújságon aktuálisan megszerkesztett anyagokból tájékozódhat a szülő, pl. szakirodalom-ajánlás, szaklapismertetés, szűrővizsgálatok kiírása.

A szülői érdekképviselet megválasztása és működése hatékony egészségnevelési fórumot jelent. Célja a családi és bölcsődei nevelés összhangjának megteremtése, közös felelősségvállalás a gyermekek érdekében. Ez is lehetőséget ad a szülők szemléletének formálására, nevelési elveink ismertetésre, egyeztetésére.

A hatékony és eredményes egészségnevelő munkához elengedhetetlen a kisgyermeknevelők önképzése. A bölcsőde minden dolgozójának tisztában kell lennie azzal, hogy minden magatartási, viselkedési jellemzője példaként hat a gyermekekre, jelentősen befolyásolja meggyőződésükben, mintakövetésükben.

A higiénés tennivalók elvégzése, az egészségi normák megtartása mindig mintaként áll a gyermekek előtt. A bölcsőde nevelési-gondozási tevékenységének jellegéből adódóan, természetes módon kerül kapcsolatba a családokkal, így igen széles körben képes hatékony egészségnevelési tevékenységet kifejteni.

Felhasznált irodalom

Bimbó Zoltánné (2015): A korai évek nevelését szolgáló tevékenységek. In: Nyitrai Ágnes (szerk.) *Szemelvények a kisgyermeknevelés köréből 2*. Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Kaposvár, 21–60. <http://palyazatok.ke.hu/tartalom/csatolt/tamop/412B213/kiadvanyok/Szemelvenyek_a_kisgyermekneveles_korebol_II.pdf >

Fekete Sándor György (2012): A táplálkozás mint a környezeti tényezők legfontosabbika? *Eduvital.net* <http://eduvital.net/files/biol-hatteranyag/Fekete_Taplalkozas.pdf>

Fodor Miklós és Sófi Gyula (2013): A gyermekkori elhízás új megközelítése. *Orvosi Hetilap*, **154.** (32), 1256–1260.

Henter Izabella (2010): *A bölcsődei étkeztetés felmérése, pilot vizsgálat 2010*. Országos Gyermek-egészségügyi Intézet, Budapest.

Henter Izabella, Dr. Mramurácz Éva és Szabó Zsuzsanna (2013): *Táplálkozástani és élelmezéstani ismeretek*. Líceum Kiadó, Eger.

Henter Izabella (2016): A WHO Gyermekkori Elhízás Leküzdésére Alakult Bizottságának jelentése 2016, *Egészségfejlesztés*, **58.** (2), 71–74.

OECD (2017): *Obesity Update*, 2017 <http://www.oecd.org/els/health-systems/Obesity-Update-2017.pdf>

Varga Katalin (2011): A transzgenerációs hatások az epigenetikai kutatások tükrében. *Magyar Pszichológiai Szemle*, **66.** (3), 507–532.

Vályi Péter (2017): „Ételed az életed!" – érvényes-e a magas vérnyomás megelőzésében és a hypertonia kezdeti szakaszának a kezelésében? *Hypertonia és Nephrologia*, **21**. (3), 128–131.

Wijnhoven, T., van Raaij, J. & Breda, J. (2014): *WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative. Implementation of round 1 (2007/2008) and round 2 (2009/2010)* <www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/258781/COSI-report-round-1-and-2_final-for-web.pdf?ua=1>

Egészségtudatos gyermekétkeztetés

Kötél Dorottya

A bölcsődei gyermekétkeztetést a magas szintű működés biztosítása érdekében a fenntartónk nem közétkeztetési cégekkel, hanem a bölcsődéink épületében kialakított főzőkonyháinkkal biztosítja. Ennek nagy előnye, hogy az elkészült étel a legrövidebb úton és időn belül kerül a gyermekek asztalára, kizárva a felülfertőződés lehetőségét, valamint az ételek konzisztenciája és hőmérséklete sem veszít az élvezeti értékéből. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (JEB) hét főzőkonyhával és egy tálalókonyhával rendelkezik (a JEB mint ernyőintézmény magába foglalja a kerület különböző pontjain található bölcsődéket–tagintézményeket. Mindegyik bölcsőde önálló főzőkonyhával, előkészítő helyiségekkel, raktárakkal és konyhai személyzettel rendelkezik, így lehetséges, hogy minden bölcsődében helyben főzzünk a gyermekek számára. Mindezt központi étlap alapján). Minden főzőkonyha élén egy élelmezésvezető áll, aki irányítja a konyha működését és felel a biztonságos ételkészítésért. A konyhai személyzet 2–3 fő (szakács, konyhai kisegítő).

Mint élelmezésvezető én felelek a szabályszerűségéért. A bölcsődei étkeztetést 2014-ig az országos tiszti főorvos által 2011-ben kiadott 1/2011. számú normatív utasítás „A közétkeztetésben alkalmazandó táplálkozás-egészségügyi ellenőrzési szempontokról", valamint a „Rendszeres étkezést biztosító, szervezett élelmezési ellátásra vonatkozó táplálkozás-egészségügyi ajánlás közétkeztetők számára" című táplálkozás-egészségügyi ajánlás szabályozta. Ekkoriban az ajánlást a kerületben csak néhány korszerűbb nézetet valló élelmezésvezető alkalmazta. A változást a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet megjelenése hozta, melynek gyakorlatban történő bevezetésére a közétkeztetők haladékot kaptak.

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék vezetősége a rendelet megjelenését követően azonnal felismerte a benne rejlő lehetőségeket és eldöntötte, hogy azokat 2015 januárjától alkalmazni fogja. Elsődleges feladatként összeállították azt a szakembercsapatot, amelynek tagjai tudásukkal, pontos koordinálással előkészítették és levezényelték a jogszabályváltozások bevezetését. A csapat élére mint nagy tapasztalattal rendelkező dietetikust, engem választottak.

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék gyermekélelmezési feladatai:

- az egészséges és korszerű táplálkozás megvalósítása,
- a gyermekek ízlésének, étkezési kultúrájának formálása,
- a táplálkozással ne csupán az alapszükségletet elégítsük ki, hanem törekedjünk a gyermekek egészségnevelésére is.

Mindezek mellett fontos feladatunk lett a megfelelő, változatos konyhatechnikai eljárásokkal készült ételek készítése.

A változások bevezetése előtt szükséges volt tagintézményeink élelmezésének feltérképezése. A főzőkonyhai látogatások, és az élelmezésvezetőkkel folytatott beszélgetések után már biztosak voltunk abban, hogy eljött az újítások ideje.

Valamennyi bölcsődében azonos lett az étlap és a nyersanyagokat beszállító cégek köre. Ebben nagy szerepet játszott a korszerűtlen menüsor, az egyhangúság, és a minőségileg nem megfelelő alapanyagok használata. Ezért úgy döntöttünk, hogy az étlaptervezés ezentúl teammunka lesz. A munkát – havonta 2x10 napos formában – tagintézményeink szakembereinek bevonásával és a vezetődietetikus szakmai felügyeletével végezzük. Követelménnyé vált, hogy a jól bevált, a gyermekek által szeretett ételek megtartása mellett új receptek alapján készült fogások is kerüljenek a repertoárunkba.

22. kép: Élelmezésvezetők

Az étlaptervezés során a rendelet szabályait betartva gondosan ügyeltünk és ügyelünk arra, hogy minél több élelmiszerrel és ételfélével ismertessük meg a gyermekeket, valamint hogy ezeket meg is szerettessük velük. Fő szempontunk a változatosság és az idényjelleg megtartása. A mindennapjainkba elkezdtük fokozatosan bevezetni a reformétkezés sajátosságait, mind az alapanyagok, mind a konyhatechnológia tekintetében. A félkész élelmiszerek használatát megszüntettük, helyüket átvették az általunk házilag elkészített ételek. Az édes tejtermékek (gyümölcsjoghurt, pudingok, tejdesszertek) is tiltólistára kerültek, és csak a saját konyhánkon elkészített, általunk adagolt cukor, gyümölcs és tejtartalommal bíró ételféleségeket kapják a gyermekek. Egyre nagyobb hangsúlyt fektettünk a nyers zöldség és gyümölcs fogyasztásra. A gyermekek minden étkezésükhöz kapnak vagy az egyiket vagy a másikat. A cukros fekete teákat felváltottuk az cukor nélküli igazi gyümölcsteákra. Szezonális időszakban tízóraira a főzőkonyha által készített gyümölcslevekkel kínáljuk a gyermeket. Ezzel a változtatással csökkentjük a magas cukortartalmú és a kevés gyümölcsöt tartalmazó rostos gyümölcslevek használatát. A felvágottak előfordulását is drasztikusan csökkentettük, ennek a magas só és az alacsony hústartalom volt az oka. Helyette kikísérleteztük a változatos alapanyagból általunk készített szendvicskrémeket.

Ennek a korosztálynak a legmegfelelőbb ételféleség a főzelék. Megfelelő tápanyag-összetétele mellett, és reform alapanyagokkal kombinálva, a végtelen módú elkészítés lehetőségét hordozza magában. A köztudatban főzelékként a sűrített főzelékek terjedtek el, pedig a rakott és a csőben sült ételek is a főzelékek egyik fajtáját képviselik, amelyeket erőszeretettel alkalmazzuk az étlapjainkon.

23. kép: Ízlik a finom tökfőzelék

Az ételek sűrítésénél az olajos rántást felváltottuk a tejes és tejtermékes habarásra, valamint a saját anyaggal való sűrítésre, a bő olajban sütést a lényegesebben kevesebb étolajat igénylő tepsiben sütésre, a sót a zöldfűszerekre, mint például bazsalikom, borsikafű, lestyán, citromfű, menta, petrezselyemzöld, kapor, oregánó, rozmaring, tárkony. A rizst mint elsődleges cereáliánkat is „leváltottuk", és elkezdtük bevezetni az új és reform alapanyagokat. Köztük a kuszkuszt, a zabpelyhet, az árpagyöngyöt, a kölest, a bulgurt, a hajdinát és a tápiókagyöngyöt.

Az ételkészítésnél nagy figyelmet fordítunk a korcsoportnak megfelelő konzisztencia kialakítására, kezdve az előkészítő műveletektől egészen a tálalásig. Az előkészítő műveleteknél is figyelembe vesszük a korcsoporti adottságokat, nagy hangsúlyt fektetve a nyersanyagok darabolására. Fontosnak tartjuk az ételféleségek pontos megnevezését a szülők teljes körű tájékoztatása érdekében.

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék
Étlap
2017. július 17. – július 21. 29. hét

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Reggeli	**Tej Delco pulykamellsonka Vénusz multivitamin Teljes kiőrlésű buci Paradicsom**	**Tej Kápia paprikás krémsajt Bajor rozskenyér Kígyóuborka**	**Holland kakaó Tavaszi felvágott Vénusz multivitamin Teljes kiőrlésű buci Paradicsom**	**Tej Tonhalkrém gazdagon Félbarna kenyér Zöldpaprika**	**Tej Zöldfűszeres házi sajtkrém Rozsos cipó Sárgarépa csíkok**
allergén	*tej, glutén, szója*	*tej, glutén*	*tej, glutén, szója*	*tej, glutén, hal, mustár, tojás*	*tej, glutén, mustár*
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, telített zsírsav, szénhidrát, cukor, só)	183 kcal 8,9g 5,9g 2,3g 23,1g 0g 0,4g	178 kcal 8,2g 5,1g 2,8g 23,4g 0g 0,4g	229 kcal 9,4g 7,7g 3,4g 29,9g 5g 0,4g	208 kcal 10,7g 8,1g 2,7g 22g 0g 0,4g	205 kcal 9,6g 7,1g 3,1g 24,3g 0g 0,4g
Tízórai	**Melonádé**	**Sárgabarack, víz**	**Meggy, víz**	**Sárgadinnye, víz**	**Nektarin, víz**
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, szénhidrát)	44 kcal 0,4g 0,2g 10,3g	43 kcal 0,3g 0,8g 9,7g	47 kcal 0,4g 0,7g 10,6g	21 kcal 0g 0g 5g	60 kcal 0g 0g 12,6g
Ebéd	**Cukkinis-paradicsomos pulykahús Párolt kőles Sárgabarack**	**Zöldséges brassói aprópecsenye csirkecombbal Burgonyapüré Alma**	**Rakott karfiol pulykahússal, barnarizzsel Nektarin**	**Zöldfűszeres párolt csirkemell Kukorica főzelék Őszibarack**	**Sertéshúsos raguleves Sárgabarackos pite Sárgadinnye**
allergén	-	*tej*	*tej, glutén*	*tej, glutén*	*tojás, glutén, zeller*
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, telített zsírsav, szénhidrát, cukor, só)	377 kcal 18,9g 13,2g 1,5g 42g 0g 0,4g	450 kcal 19g 19,6 g 4,5g 42,5g 0g 0,5g	367 kcal 13,6g 19,1g 1,3g 32,4g 0g 0,5g	444 kcal 22,1g 17,4g 3,6g 47,1g 0g 0,4g	628 kcal 27,1g 30,4g 5,2g 67g 21g 0,4g
Csecsemő ebéd	Cukkinis-paradicsomos kölespüré pulykamellel Sárgabarack püré	Sárgarépás burgonyapüré csirkehússal Alma-őszibarack püré	Burgonyapüré pulykahússal Nektarin püré	Vegyes zöldségpüré csirkemellel Őszibarack-almapüré	Vegyes zöldségpüré csirkehússal Sárgadinnye püré
allergén	-	-			
Uzsonna	**Túróturmix Kalács**	**Tej Póréhagyma krém Burgonyás kenyér Vajretek**	**Tej Vadas zöldségkrém Korpás zsemle Kaliforniai paprika**	**Gyümölcstea Nektarinos csokoládépuding Korpovit keksz**	**Tej Teljes kiőrlésű kukoricapehely Banán**
allergén	*tej, glutén*	*tej, glutén*	*tej, glutén, zeller*	*tej, glutén*	*tej*
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, telített zsírsav, szénhidrát, cukor, só)	265 kcal 11,8g 6,2g 3g 38,6g 8,4g	235 kcal 8,7g 9,5g 2,2g 26,9g 0g 0,4g	2,6 kcal 8,6g 6,9g 2,7g 26,1g 0g 0,3g	242 kcal 5,8g 5,7g 2,7g 37,2g 10g 0g	265 kcal 7,6g 4,3g 2,2g 47,6g 0g 0g

Az egy év alatti kisgyermekek tízóraira gyümölcspépet, reggelire és uzsonnára életkortól függően tápszert vagy tejpépet kapnak.

Az étlapváltozás jogát fenntartjuk!

24. kép: Étlap 1

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék
Étlap
2017. július 24. – július 28. 30. hét

JÓZSEFVÁROSI EGYESÍTETT BÖLCSŐDÉK

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Reggeli	**Tej Baromfi virsli Ketchup Burgonyás kenyér**	**Tejeskávé Tojáskrém Bajor rozskenyér Kaliforniai paprika**	**Tej Házi csirkemájkrém Félbarna kenyér Kígyóuborka**	**Holland kakaó Eidami sajtszelet Vénusz multivitamin Rozsos cipó Kaliforniai paprika**	**Tej Cukkinikrém lenmag őrleménnyel Teljes kiőrlésű buci Vajretek**
allergén	*tej, glutén, szója*	*tej, glutén, tojás, mustár*	*tej, glutén, mustár*	*tej, glutén*	*tej, glutén, tojás*
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, telített zsírsav, szénhidrát, cukor, só)	301kcal 18,3g 11,0g 5g 30,8g 0 g 0,5g	290kcal 11,5g 11,5g 5,3g 31,5 g 0g 0,3 g	237kcal 10,9g 9,2g 4,7g 30,7g 0g 0,3g	313kcal 13,6g 13,5g 6,4g 2,2g 0g 0,5 g	232kcal 8,4g 8,1g 3,8g 31,0g 0g 0,4g
Tízórai	**Meggyes limonádé**	**Nektarin, víz**	**Sárgadinnyés limonádé**	**Sárgabarack, víz**	**Nektarin, víz**
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, szénhidrát)	43kca l0,4 g 0,6 g 9,9 g	60kcal 0g 0g 12,6g	44kcal 0,5g 0,2g 7,6g	43 kcal 0,3g 0,8g 9,7g	60kcal 0g 0g 12,6g
Ebéd	**Sajtos brokkoli ropogós Mexikói főzelék Őszibarack**	**Pasztinák krémleves Reszelt sajt Meggyes-ricottás pite Sárgabarack**	**Párolt sertésszelet Gyümölcsmártás Kuszkusz Nektarin**	**Tonhalas csőben sült sárgarépa Alma**	**Spenótos-csirkehúsos durum tészta Sárgadinnye**
allergén	*tej, glutén, tojás*	*tej, glutén, tojás*	*tej, glutén*	*hal, tej, glutén*	*tej, glutén*
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, telített zsírsav, szénhidrát, cukor, só)	415kcal 22,6g 7,6g 2,2g 66,1g 2,0g 0,4 g	773kcal 21,8g 36,6g 12g 89,8g 21,8g 0,4g	409kcal 10,3g 10,4g 2g 69,8g 12g 0,8 g	409kcal 19,2g 24,3g 10g 33,3g 0g 0,5g	436kcal 29,6g 36,7g 11g 23,9g 0g 0,5g
Csecsemő ebéd	Sárgarépa-zöldborsó püré főtt tojássárgájával Őszibarack püré	Pasztinák-burgonyapüré ricottával Sárgabarack püré	Gyümölcsmártás kuszkusszal, tápszerrel dúsítva Nektarin püré	Sárgarépa püré csirkehússal Alma-görögdinnye püré	Spenótos burgonyapüré csirkehússal Sárgadinnye püré
allergén					
Uzsonna	**Tej Almás kekszgolyók**	**Tej Vaj Korpás kifli Paradicsom**	**Tej Olaszos vajkrém Teljes kiőrlésű buci Zöldpaprika**	**Gyümölcstea Őszibarackos túrókrém Korpás kifli**	**Tej Sajtos stangli Alma**
allergén	*tej, glutén*	*tej, glutén*	*tej, glutén*	*tej, glutén*	*tej, tojás, glutén*
tápanyag (kcal, fehérje, zsír, telített zsírsav, szénhidrát, cukor, só)	114kcal 4,8g 6,0g 4g 17,4g 6,4 g 0g	203kcal 7,5g 9,0g 4,5g 22,3g 0g 0,2 g	211kcal 10g 5,8g 2,7g 28,6g 0g 0,3g	176kcal 9,9g 4,0g 0,8g 28g 12,0g 0,1g	87kcal 3,9g 3,6g 2,4g 10,0g 0g 0,2g

Az egy év alatti kisgyermekek tízóraira gyümölcspépet, reggelire és uzsonnára életkortól függően tápszert vagy tejpépet kapnak.

Az étlapváltozás jogát fenntartjuk!

25. kép: Étlap 2

Bevezettük az élelmezésvezetők jelenlétét a gyermekétkezéseknél, így első kézből értesülnek arról, hogy hogyan fogadják a gyerekek az ételeket.

Az új és még ismeretlen alapanyagok, a megszokottól eltérő konyhatechnológiai műveletek, a sok változás bevezetése, a több évtizedes hagyományok megváltoztatása és eltörlése szükségessé tette a precízebb munkavégzést, ezért elkezdtük a konyhai dolgozók továbbképzését. Első körben a konyhai dolgozóknak összevont meetingeket tartottunk, ahol megismertettük őket az új elvárásainkkal, az új élelmiszerekkel, és az új konyhatechnológiákkal. Ez a tanulási folyamat a mai napig is tart, hiszen még mindig tudunk újabb és újabb ételeket és technikákat mutatni, bevezetni.

A megfelelő élelmiszerbiztonság érdekében HACCP-rendszerünket alapos vizsgálat alá vontuk. Mint vezetődieteteikus munkáltatóm biztosította számomra a HACCP-rendszergazda végzettséget, és így szervezeten belül folyamatosan felül tudom vizsgálni az élelmiszerbiztonsági rendszerünket.

Az első év nagyon nehéz volt, megszokni az új követelményeket, és teljesíteni az elvárásokat. Eleinte voltak hibák, de az idő múlásával, és a gyakorlat megszerzésével egyre magasabb színvonalú lett a konyhai munkavégzés és az élelmezés.

A konyhai dolgozók továbbképzése után szükségessé vált a kisgyermeknevelőket is belevonni az új rendszerbe, hiszen nem elég, hogy a konyhai személyzet minőségi és ízletes ételeket készít, kell hozzá a kisgyermeknevelő pozitív hozzáállása is, e nélkül a fogadtatás sokkal rosszabb lett volna. A gyermekek különböző étrendi szokásokkal érkeznek a bölcsődébe, és a szakembereinknek minden lehetséges alkalmat meg kell ragadni arra, hogy a gyermekekkel elfogadtassák az új ételeket, illetve a szülőkkel megismertessék az egészséges táplálkozás alapelveit. Ezért előadássorozatot szerveztünk/zünk a szülők részére, ahol találkozhatnak a gyermekorvosunkkal és a dietetikusunkkal is, előadásokat hallhatnak az új irányelvekről, és ami a legfontosabb, feltehetik kérdéseiket a gyermekek egészségével vagy táplálkozásával kapcsolatban. Ezek a találkozók nagyon sikeresek a szülők körében, jó hangulatban és interaktívan telnek.

A reform alapanyagok, a félkész ételek elhagyása, a friss zöldség és gyümölcs jelenléte gyorsan tudatosította bennünk, hogy szükségessé vált a gyermek élelmezési normánk emelése. Kérelemmel fordultunk a fenntartónk felé, aki egyetértett és elkötelezetten támogatja a korszerű gyermekélelmezés megvalósítását, így forrást biztosított a norma emelésére. Az új konyhatechnológiák megkívánták a főzőkonyhák és a konyhai géppark korszerűsítését is, a fenntartó ehhez is biztosította a forrást.

26. kép: Mindennapos gyümölcsfogyasztás

A józsefvárosi bölcsődei közétkeztetés jó híre okán 2015 szeptemberében az ELTE-TÓK felkérésére előadást tarthattam az egyetemi hallgatóknak és más meghívott bölcsődei szakembernek. Az élelmezésünk gyakorlatát mutattam be az új ételek elfogadtatásának trükkjeitől egészen a tálalás folyamatáig, nagyon sok képpel és videóval illusztrálva. A témán belüli nagy tapasztalatot a gyakori étkezés megfigyelésekkel értük el. Ennek egyik pozitív hozománya lett egy új ételkészítési eljárás bevezetése: az alapanyagok keverése, a jellegzetes ízű alapanyagok finomítása. Erre jó példa a cékla és a zeller, mindkét alapanyag gazdag vitamin- és ásványianyag-forrás, tökéletesen beleilleszthető a korcsoport étkezésébe, viszont a gyerekek

nem szeretik. Ezért hosszas gondolkozás és kísérletezés után elkezdtük almával elegyíteni ezeket az alapanyagokat és megszületett az almás cékla és az almás zeller főzelék, mely zajos siker lett a gyerekek között.

Az előadás után nagyon sok pozitív visszajelzést kaptam, kaptunk a szakemberektől és a hallgatóktól is, és ez megerősített minket abban, hogy amit létrehoztunk, az jól működik.

A gyermekeink szülei is nagy érdeklődéssel és egyetértéssel fordultak az újonnan bevezetett ételek iránt, ezért úgy döntöttünk, hogy megosztjuk velük az új recepteket. A JEB honlapján elérhetővé tettük az adott hónapban újonnan elkészítésre kerülő vagy a gyerekek által nagyon szeretett ételeink leírásait. Ez akkora sikert aratott, hogy a JEB vezetése folytatásos receptkönyv formában ki is adta. További terveink között szerepel az újonnan érkező gyermekek szüleinek ételkóstoló szervezése, ahol is megízlelhetik a bölcsődei „kosztot" és főzőkurzus, ahol elsajátíthatják a reform ételkészítés alapjait.

A nagy változások óta eltelt három év után elmondhatjuk magunkról, hogy sikerült egy jól és biztonságosan működő bölcsődei gyermekélelmezési programot létrehoznunk Józsefvárosban.

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék – Biztos kezdet program

Koscsóné Kolkopf Judit

Mielőtt rátérnék a gyerekházunk bemutatására célszerűnek gondolom, hogy a program történeti előzményeit, magyarországi adaptálási folyamatát is bemutassam. Azt is fontosnak tartom, hogy némi jogi összefüggési rendszerbe behelyezve mutassam be hiánypótló szükségességét, esélyteremtő lehetőségeit.

Biztos kezdet program előzményei

A XX. század utolsó éveiben a fejlett nyugati országok gyermekvédelmi gyakorlata jelentős változáson ment keresztül. A kisgyermekkori ellátások különféle formái kerültek a figyelem középpontjába (*Herczog*, 2008). Míg korábban a gyermek veszélyektől való – mindenáron történő (például gyermek kiemelése a családból) – megvédése volt a cél, addig a 1980–90-es években a gyermekek érdekében ezt felváltotta a család, mint legkisebb társadalmi egység megerősítésének igénye (*Bányai*, 2004).

1999-ben Angliában e jogi-szemléletbeli-szakmai paradigmaváltás hatására a gyermekszegénység problémájának megoldására született meg az a válasz, amelyben kidolgozták a bármilyen hátrányban szenvedő gyermekek számára azt a preventív, illetve terápiás programot, amelynek célja a korai képességfejlesztés. E program a hátrányos helyzetű térségekben lépcsőzetes kiépítéssel, az egész gyermekvédelmi intézményrendszert érintve az angol kormány által messzemenően támogatott formában indult és mára már több mint 3600 helyen működik (*Sure Start Programiroda*, 2002, 1–5. füzetek). A program a Sure Start, azaz a Biztos Kezdet elnevezést kapta (*Koscsóné*, 2015).

A Program magyarországi adaptálási folyamata

A rendszerváltást követő társadalmi folyamatok 2003-ban együttesen vezetettek arra a kormányzati elhatározásra, hogy a Sure Start programot Magyarországon is bevezessék. Az Egészségügyi Szociális és Családügyi Minisztériumban egy munkacsoportot hoztak létre azzal a feladattal, hogy a magyar

Biztos kezdet programot az angol program alapján a magyar sajátosságok figyelembe vételével adaptálják, egy modellkísérletet indítsanak el. Az elkövetkező két év tapasztalata kellett ahhoz, hogy országos szinten terjeszthetővé váljon a kezdeményezés és megalakuljanak az első Biztos Kezdet Klubok, majd hat évvel később a TÁMOP 5.2.2. pályázati konstrukció keretében az első Biztos Kezdet Gyerekházak. Többéves folyamatként megfogalmazásra kerültek a hazai alapelvek és célok is.

A magyarországi bevezetés indokoltsága

Arra a kérdésre, hogy miért is jelenthet esélyt Magyarországon a program bevezetése, elméleti válasz lehet a – gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) által megfogalmazott – gyermeki és szülői jogok gyakorlatban történő érvényesülésének parciális teljesülése.

A Gyvt. 6. § (1), (4) bekezdése szerint: *„[...] a gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez" „[...] joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön".*

- A rendszerváltás után felhalmozódott társadalmi hátrányok – a társadalmi törvényszerűség okán – évről évre újratermelődtek és sajnos az eltelt 25 év alatt sem igazán csökkentek.
- A vidéki, kis lélekszámú településeinken és a nagyvárosaink elszegényedett, gyakran elszigetelt városrészeiben a hátrányok halmozottan, egymást felerősítve jelentkeznek. Itt a szegénység okozta problémákat még a gazdasági és földrajzi izoláció is terheli. Ezeken a területeken felnövekvő új generációk kitörése a szegénységi csapdából szinte lehetetlenné vált.
- A kistelepüléseken a gyermekes családokat támogató rendszerek – gyakorta a szakemberhiány és egyék okok miatt – minimális szinten működnek (*Bányai*, 2006; *Szomor*, 2006). A nagyvárosi izoláció által kitermelt diszfunkcionálisan működő vagy atomizált, illetve egyszülős családok gyermekei sem mindig jutnak hozzá a városokban egyébként jól kiépített és az őket megillető szolgáltatásokhoz. Az ilyen esetekben lehetőség sincs arra, hogy felismerhető legyen a fejlődési lemaradás, így pont a rászoruló gyermekek esetében maradnak el a 0–3 éves korban leghatékonyabb és szükséges korai fejlesztések.
- Sajnálatos módon a gyermekeket nevelő családoknál a szegénység, az alacsony iskolázottság, a pszichés/anyagi nélkülözés, a kirekesztettség, az ehhez párosuló egészségkárosodások olyan környezeti és viselkedési mintákat termelnek ki, amelyek nem vagy alig biztosítják megfelelően a felnövő gyermek optimális fejlődésének lehetőségét. E szociokulturális

környezetbe született gyermekek sok esetben lemaradnak kortársaiktól szociális és intellektuális szegénységben felnőve jutnak el a kötelező óvodáig, majd az iskoláig.

- A program egyik fő feladata a gyermeket váró leendő szülőkkel és a már gyermeket/gyermekeket nevelő szülőkkel való együttműködés e cél elérése érdekében.

„A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeknek joga van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjon a fejlődését hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeinek növeléséhez" (Gyvt. 6. § (2a)).

- A hátrányos helyzetű gyermekek számára az esélyegyenlőség előmozdításának elengedhetetlen feltétele az egyenlő hozzáférés biztosításán túl, olyan támogató lépések, szolgáltatások tervezése, megvalósítása, amelyek csökkentik a meglévő hátrányaikat, javítják a majdani iskolai sikerességüket. Az esélyegyenlőség biztosítása és előmozdítása nem összemosható, egymással nem helyettesíthető, jól elkülöníthető fogalmak, amelyek egyben egymást kiegészítő célokat jelölnek meg. Az esélyegyenlőség biztosítása olyan általában passzív cselekedet, amely valamit kinyit, lehetővé tesz az adott védett csoport számára is. Az esélyegyenlőség előmozdítása aktív cselekedet, amelynek eredménye, hogy a védett csoport tagjai valóban élni tudnak a számukra nyújtott lehetőségekkel. Esélyegyenlőség érvényesüléséről csak akkor beszélhetünk, ha mindkét cél egyszerre teljesül, az adott védett csoport tényleges résztvevővé válik (http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/eselyegyenloseg/kozoktatasi-090803).
- A gyermekek kiszolgáltatottak, szükségük van a felnőttek védelmére, gondoskodására, szeretetére. Biztonságra van a szükségük a túléléshez, az egészséges fejlődéshez, az örömteli gyermekkorhoz és ahhoz, hogy a társadalom későbbi tevékeny résztvevői lehessenek. Mindehhez a jogot a gyermekek számára az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye (1989) is deklarálja.

A Biztos Kezdet Program elsődleges célja a *„lehető legjobb esély biztosítása a készségek és képességek kibontakoztatásához, a lehető legkorábbi életkorban, azon gyerekek számára, akik a legnagyobb szegénységben élnek."* (részlet a 1195/2009.(XI.20.) Kormányhatározat a „Legyen jobb a gyerekeknek!" Nemzeti Stratégiáról).

„A *gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez" (Gyvt. 6. § (2)).*

- „*Amennyiben eltérés mutatkozik* az életkori sajátosságok és az adott egyén fejlődése között, akkor beszélhetünk nem megfelelő vagy megkésett fejlődésről" (*Szomor*, 2007. 21. o.). Létfontosságú a minimális fejlődési zavarral vagy a környezeti okok miatt megkésett, megakadt fejlődéssel, esetleges éretlenséggel született gyermekek esetében a korai felismerés, mert így a folyamatok felzárkóztathatóak lehetnek.
- Már csecsemő- és kisgyermekkorban jól felismerhetőek a megtorpanások, lemaradások. A gyermekek későbbi életpályájának sikeres alakulása szempontjából kulcsfontosságú a minél korábbi életszakaszukban nyújtott szakszerű támogatás, mert ez alapozhatja meg az iskolai eredményességet.
- A kisgyermek korai fejlődésének támogatása kétirányú kell, hogy legyen. Egyrészt a gyermekre irányuló közvetlen, másrészt a családra irányuló szülői készségeket, ismereteket átadó közvetett fejlesztés, az együttműködés jegyében (*Koscsóné*, 2015).

Nagyon lényeges, hogy a csecsemő olyan családban növekedjen, amelynek létezése folyamatos és képes megbirkózni a saját problémáival, egy (saját) kicsinyített világ gondjaival. Akinek ez nem megy, azokért az állam tegyen meg mindent, nyújtson segítséget, védelmet (*Winnicott*, 2000. 161–162. o.).

„A Gyvt. 12. § (2) bekezdés szerint: *„a gyermek szülője jogosult arra, hogy a gyermeke nevelkedését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon".*

- A Biztos Kezdet Program a hátrányos helyzetű környezetbe telepítve, ott helyben, olyan szolgáltatást biztosít mind a gyermekek, mind a családok számára, amely elősegíti a szociális, érzelmi fejlődésüket, javítja az egészségi állapotukat, fejleszti a nyelvi, kommunikációs, tanulási képességeiket, felkészíti őket az intézményrendszerhez való alkalmazkodásra, erősíti a családot, praktikus életvezetési ismereteket nyújt és képes kialakítani az érintettekből egy egymást támogató, megtartó közösséget (*Szomor*, 2006)" (*Koscsóné*, 2015).

A korai iskolaelhagyás

- „Magyarországnak az IEA Társasághoz *(International Association for the Evaluation of Educational Achievement)* való csatlakozása (1968) lehetővé tette az országok oktatási rendszereinek, térben és időben egymástól távoli tanulási teljesítményeknek az összehasonlítását. Csapó Benő A magyar tanulók tudása nemzetközi összehasonlításban című tanulmányában írja a következőket: „*Kiderült, hogy a családi-kulturális tényezőknek nagyobb jelentőségük van, mint annak, hogy hány éves korban kezdődik az iskolai olvasásoktatás, és mennyi ideig tart*" (*Csapó*, 2002).

- Az Európai Unió 2020-ra kitűzött öt stratégiai céljának egyike – amelyet Magyarország is célul tűzött ki –, hogy az évtized végére 10%-nál kevesebb legyen azon 18–24 éves fiatalok aránya, akiknek nincs befejezett középszintű végzettsége, azaz akik szinte teljesen esélytelenül lépnek be a munkaerőpiacra.
- Az Európai Bizottság 2010-ben készült, a korai iskolaelhagyás mérséklését célzó dokumentuma (*EUROPEAN COMMISSION 2010.*) alapján azok a fiatalok válnak jóval nagyobb eséllyel a rendszer elhagyóivá, akik:
    - *„szegény, szociálisan hátrányos helyzetű, alacsony iskolázottságú családi háttérrel rendelkeznek;*
    - hátrányos helyzetű kisebbségekhez tartoznak (roma származás);
    - a sérülékenyebb csoportokba tartozók, így az állami gondozottak, tinédzser korban szülővé válók, a sajátos nevelési igényű fiatalok;
    - családtagjaikról kell anyagi vagy más értelemben gondoskodniuk;
    - alig kötődnek az iskolához – pl. iskolakerülők, bomlasztó magatartásúak, magántanulóvá váltak;
    - *nincsenek iskolai sikereik, évismétlők”.*

Az itt felsorolt veszélyeztető tényezők egy része olyan, amely már viszonylag korai életkorban felismerhető, ezért kezelésükre hatékony megoldást jelenthet a mielőbbi preventív és támogató beavatkozások sora.

- […] A gyermekkor egészét tekintve az is bizonyítást nyert, hogy *„a korai életkorban történő beruházások hatékony társadalmi befektetésként értelmezhetőek. A közgazdaságtudomány költség-haszon elemzései egyértelműen bizonyították, hogy a kora gyermekkori programok összehasonlíthatatlanul kedvezőbb eredményre vezetnek, fajlagosan olcsóbbak, mint a későbbi életszakaszokat célzó kompenzáló programok” (Darvas, 2011. 9. o.)*” (*Koscsóné*, 2015).

Felhasznált irodalom

Bányai Emőke (2004): *Intenzív családtámogató és családmegtartó szolgáltatások*. PhD-dolgozat, Budapest.

Bányai Emőke (2006): *A biztos Kezdet modellkísérleti program tapasztalatai, kiterjesztésének lehetőségei*.
<www.gyerekesely.hu>

Csapó Benő (2002): *Az iskolai tudás. A tudásszint mérés nemzetközi és hazai eredményei. A magyar tanulók tudása nemzetközi összehasonlításban*. Digitális Tankönyvtár.
<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/iskolai-tudas-eloszo/ch05s02.html>

Dr. Darvas Ágnes (2011): *Esélyek és lehetőségek* In: Labáth Ferencné (szerk.) *Hátrányos helyzetű 3–7 éves korú gyermekek integrált óvodai nevelése. A Biztos Kezdet Óvodai Program háttértanulmányai 1. kötet.* Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.., Budapest, 9–10.

EUROPEAN COMMISSION (2010): *Communicaion from the commission.*

Herczog Mária (2008): *A korai gyermekkori fejlődés elősegítése.* In: Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia (szerk.) *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért*, ECOSTAT. Budapest. <http://dok.biztoskezdet.info/index.php?mod=1&id=6>

Koscsóné Kolkopf Judit (2015): Biztos Kezdet Gyerekház program. *Gyermeknevelés, Korai intervenció* tematikus szám. **3.** 2. sz., 161–175.

Sure Start Programiroda (2002): 1–5. füzetek.

Szomor Éva (2006): Információk a modellkísérleti programokról. In: Nagyné Varga Ilona, (szerk.) *Biztos Kezdet füzetek 1.* Jász-Nagykun-Szolnok megye Esély Szociális Közalapítványa Regionális Szellemi Forrásközpont, Budapest.

Szomor Éva (2007): Fejlődés és fejlesztés. A gyermek fejlődésének törvényszerűségei. In: Fábiánné Kocsis Lenke, Nagyné Varga Ilona (szerk.) *Biztos Kezdet füzetek 2.* Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Budapest, 21.

Winnicott, D. W. (2000): *Kisgyermek család külvilág.* ANIMULA KIADÓ, Budapest. 161–162.

Hivatkozott jogszabály és kormányhatározat

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

1195/2009.(XI.20.) Kormányhatározat a „Legyen jobb a gyerekeknek!" Nemzeti Stratégiáról, 9. o. 2007-2032. szóló 47/2007. (V.31.) OGY határozat végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról (2007-2010.) szóló 1092/2007. (XI. 29.) Kormányhatározat módosításáról.

Biztos Kezdet Gyerekház

Koscsóné Kolkopf Judit

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék Biztos Kezdet Gyerekházát Budapesten a VIII. kerület Szigetvári utca 1. szám alatt működtetjük. A Magdolna-negyed szélén, a kerület egyetlen lakótelepének szomszédságában, a Józsefvárosra írt programmal 2005-től két bölcsődében működött, majd 2009 szeptemberétől önálló épületben kapott helyet az innovatív kezdeményezéseket megvalósító program.

Budapesten ez az egyetlen gyerekházas intézmény, így különösen fontos számunkra, hogy kerületünk társadalmi és környezeti problémákkal legjobban terhelt területében nyújthat sokoldalú szolgáltatást a betérő szülőknek és gyermekeknek. A hátrányos helyzetű családok koncentrációja itt a legmagasabb: a fizikai környezet leromlott, s a gazdasági potenciál, a foglalkoztatási helyzet és az iskolázottsági szint tekintetében itt a legnagyobb a lemaradás, a nehéz szociális körülmények között élő cigány lakosság leginkább ebben a városrészben koncentrálódik.

27. kép: A Biztos Kezdet Gyerekház bejárata

A Biztos Kezdet Hálózat egy *„koragyermekkori program”* (*Szilvási*, 2011. 57. o.), melynek *„alapvető törekvése, hogy növelje a gyermekek jólétének és egészségének esélyeit világra jöttük előtt és azt követően egyaránt”* (*Szomor*, 2004. 62. o.). A program befogadásakor munkatársaimmal együtt felismertük, hogy a 0–4 éves életkor fogékony (szenzitív) időszakában még a biológiai adottságok miatt a legalkalmasabb a stabil készségalapok legtökéletesebb megépítésére. Ez a stabil alap lehet a feltétele a komplex készségek későbbi hierarchikus kialakulásának (*Gruidl*, 2015. 23–28. o.).

A fenti megállapításokra épülnek Gyerekházunk alapelvei is: a szociokulturális hátrányok csökkentése; a szülői kompetenciák erősítése; a társadalmi felzárkózást segítő prevenció; az önkéntes hozzáférés lehetősége minden érintett számára; a helyi igényekre épített nyitott szolgáltatású működés. Szakmai irányelvünket a partnerség jellemzi (szakmaközi és szülőkkel való együttműködés); szolgáltatásunk univerzális és célzott, programunk célcsoportja a várandósok és a 0–3 éves nagy hátránnyal induló gyermekek és szüleik. Hiszem és vallom, hogy nagy szükség van a Biztos Kezdet Programra, mert a társadalmi hátrányok megszüntetését, az *„átörökítés megtörését az első években kell megkezdeni”* (*Darvas*, 2011. 10. o.). Az egyik fő feladatunk: a gyermeket váró leendő szülőkkel és a már gyermeket/gyermekeket nevelő szülőkkel való együttműködés a közösen meghatározott célok elérése érdekében.

28. kép: Pillanatkép a heti rendszerességgel tartott Ringató programról

Gyerekházunk heti terv alapján dolgozik, melynek fő vezérvonala, hogy a gyermekek testi és szellemi fejlődésének minden szakasza érintett legyen. A foglalkozások azonos napokra kerülnek, ezzel is erősítve a gyermekekben a rendszerességet, a szülőknek pedig a kiszámíthatóságot (hétfő: ének-zene, kedd: finom-nagymozgás, szerda: sütés-főzés, csütörtök: prevenciós interaktív előadások, péntek: hagyományok és a fejlesztő programok).

29. kép: A mozgásterapeuta által vezetett fejlesztő program

„Jó gyakorlatunk" és országosan is egyedülálló programunk, hogy minden évben egy hétre táborozni visszük a családokat az önkormányzat üdülőjébe. Ennek az intenzív együttlétnek jelentős közösségformáló ereje van.

A családok esélyteremtése érdekében megvalósított közösségi rendezvényeinket és a szakemberek közötti együttműködést is kiemelten fontosnak tartjuk. Minden hétköznap nyitva tartunk, 8,00–13,00 óra között fogadjuk térítésmentesen a családokat. Naponta 10–15 család tér be hozzánk, legtöbbjük heti – néhányan napi – rendszerességgel. Az ellátotti létszám éves szinten 60–80 család. A Gyerekházunkban két munkatárs dolgozik főállásban, munkájukat önkéntesek (kb. 15 fő) segítik.

A hosszabb távú terveinkben és a mindennapi munkánkban meghatározó elem a korszerű szemlélet, az innovatív gondolkodás. Az elvégzett munkát folyamatosan összegezzük, értékeljük, s ennek megfelelően jelöljük ki a tovább-

haladás irányát. Az utóbbi évek tapasztalatai tükrében olyan újításokat vezettünk be, amelyek még eredményesebbé tették a családokat segítő törekvéseinket: megújítottuk az épület belső tereit, külső kerthasználatot biztosítottunk a szülőknek és a gyermekeknek, a fejlődési elmaradásokat korrigáló program heti rendszeres megtartására mozgásfejlesztő gyógypedagógus szakembert vontunk be, ezzel egyidejűleg bővítettük a fejlesztő eszközparkunkat, mely színvonalasabb, tartalmasabb fejlesztő foglalkozások megtartását teszi lehetővé, és hosszú távon biztosítja a program tárgyi feltételeit.

Önkormányzatunk elkötelezett a programunk mellett, támogatásukra folyamatosan számíthatunk. A szakmaközi tájékoztatókkal elértük, hogy a kerület védőnői és gyermekvédelmi szakemberei számára mára már jól ismert a programunk, a rászoruló családok döntően rajtuk keresztül érkeznek a gyerekházunkba (*Koscsóné*, 2015).

A családok és gyermekek fejlődését folyamatosan dokumentáljuk. Azt tapasztaljuk, hogy munkánk hatására a szülők bizalma, egymás iránti tisztelete, kapcsolati hálója, természetes segítő közege, s szülői szerepben való viselkedése a programban töltött idő függvényében javul, és a gyermekek fejlődése ezzel párhuzamosan formálódik.

Felhasznált irodalom

Dr. Darvas Ágnes (2011): Esélyek és lehetőségek. In: Labáth Ferencné (szerk.) *Hátrányos helyzetű 3–7 éves korú gyermekek integrált óvodai nevelése. A Biztos Kezdet Óvodai Program háttértanulmányai 1. kötet.* Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 9–10.

Gruidl Zsuzsanna (2015): A magyarországi Biztos Kezdet Házak. In: Nagy Ágnes, Rieger Valéria, Kecskés Éva és Szomor Éva (szerk.) *Szülőkkel a Gyerekházban*. Emberi Erőforrás Támogatókezelő, Budapest. 23–28.

Koscsóné Kolkopf Judit (2015): Biztos Kezdet Gyerekház program. *Gyermeknevelés, Korai intervenció* tematikus szám. **3.** 2. sz., 161–175.

Szilvási Léna (2011): Nézőpontok, Elméletek, Gyakorlatok – A magyar Biztos Kezdet program előzményei és megvalósulása. In: Balázs István (szerk.) *A génektől a társadalomig: a koragyerekkori fejlődés színterei Biztos Kezdet Kötetek 1.* Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 28–75.

Szomor Éva (2004): Magyarországon megalakulóban a „Biztos kezdet" program. *Kapocs*, **3.** (3), 62.

Középfokú duális képzés a bölcsődében

Lukácsné Ódor Olga

Bölcsődéink a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény módosítása kapcsán 2016. januártól a duális képzés bevezetésével a BVHSZC Raoul Wallenberg Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája (Iskola) kisgyermeknevelő szakos tanulóival kötött tanulószerződés keretén belül biztosítanak gyakorlati képzést.

A különböző szakképző iskolákkal kötött együttműködési megállapodás keretében már évek óta biztosítunk gyakorlati helyet a kisgyermeknevelő-képzésben résztvevő tanulók számára, mégis ez egy új kihívásokkal teli, izgalmas feladat volt. Számunkra egy teljesen ismeretlen területen kezdtük meg a munkát, mások gyakorlati tapasztalatainak segítsége nélkül, kizárólag a jogszabályokban leírtak figyelembe vételével.

Nem csak a jogszabályoknak való megfelelés volt a feladatunk, hanem össze kellett hangolnunk a gyakorlati képzésünket az Iskola elméleti képzésével, tantervével, meg kellett határoznunk a pontos, tematikusan átgondolt gyakorlati képzési tervünket, és fel kellett kutatnunk ebben a munkánkban számunkra fontos segéderőket. További kihívást jelentett számunkra a szakképzés lezárását jelentő Országos Képzési Jegyzék szerinti 54 761 02 Kisgyermek-gondozó, nevelő szakképesítés szakmai vizsga gyakorlati részének megszervezése, lebonyolítása, a tanulók sikeres eredménye érdekében.

A duális képzésben való részvételünk szükségessé tette az erre a feladatra szóló teljesen új rendszer felépítését intézményünknél.

Ez a még sok ismeretlen területet tartalmazó önként vállalt feladat nagy kihívást jelentett számunkra, de bátran mertünk támaszkodni munkatársaink hosszú éves szakmai tapasztalatára, folyamatosan megújuló elméleti tudásukra, szervezetünk stabil rendszerére és munkatársi csapatunk konstruktív problémamegoldó és nagyfokú kreativitási erejére. A rendszert igyekeztünk úgy kialakítani, hogy mindenki számára áttekinthetővé váljon és a részfeladatok egymásutánisága követhető legyen.

A gyakorlati képzés a JEB mind a hét tagintézményben megvalósul, ezért fontos szempont volt az átláthatóság, a kommunikáció megfelelő áramlása és a pontos, precíz dokumentáció vezetése.

Stratégiánk kialakításakor átgondoltuk az erőforrásainkat, kapacitásainkat és megterveztük a külső és belső kihívásokra adott válaszaink rendszerét.

Rendszereztük az előttünk álló feladatokat, átgondoltuk, hogy ez az új feladat hogyan illeszkedik majd bele a mindennapokba. Igyekeztünk számba venni a várható problémákat és azok megoldására adható válaszokat.

Munkatársainkkal rendszeres megbeszéléseken áttekintettük a már megoldott és a még előttünk álló feladatokat, megvitattuk a már meghozott döntések hatását és a szükséges módosításokat.

Megismerkedtünk és folyamatosan követjük a szakképzés jogszabályi hátterét:

- a szakképzési kerettantervet,
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvényt,
- a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvényt,

valamint

- az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. (VII. 6.) Kormányrendeletet,
- az állam által elismert szakképesítések szakmai követelménymoduljairól szóló 217/2012. (VIII. 9.) Kormányrendeletet,
- az 54 761 02 Kisgyermek-gondozó, nevelő szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeit tartalmazó, az emberi erőforrások minisztere ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről szóló 27/2016. (IX. 16.) EMMI rendeletet.

A munkafolyamatnak megfelelően szerveztük meg a munkatársak feladatait. A JEB intézményvezetője dönt a gyakorlati képzés során felmerülő kérdésekben, döntései meghozatalában figyelembe veszi a munkatársak véleményét, javaslatait. Biztosítja és folyamatosan fejleszti a munkához és a képzéshez kapcsolódó színvonalas tárgyi feltételeket.

Kapcsolatot tart az ellenőrző hatósággal, az Iskola vezetésével és minden olyan szervezettel, amelyek érintettek a gyakorlati képzésünk megvalósításában. Képviseli szervezetünket a különböző fórumokon. Megkeresi a feladat ellátáshoz szükséges külső szervezeteket és azokkal kapcsolatot épít ki.

A gyakorlati képzés megvalósításának irányítása és koordinálása a JEB szaktanácsadójaként az én egyik feladatom lett, megkönnyítve ezzel a kommunikáció megfelelő áramlását is. Kapcsolatot tartok egyrészt az ellenőrző szervvel, másrészt az Iskola gyakorlatért felelős igazgató-helyettesével és az Iskola gyakorlatában résztvevő pedagógusokkal. Rajtam keresztül valósul meg a tanulók beosztása. Felelős vagyok a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara által kötelezően előírt, az évfolyamokra és félévekre lebontott gyakorlati tematikát tartalmazó Foglalkozási naplók elkészüléséért és a gyakorlati képzés teljes körű, minden részfeladattal kapcsolatos dokumentáció naprakész vezetéséért.

Irányítom és koordinálom a tagintézmények és a duális képzésben részt vevő munkatársak munkáját. Folyamatosan fenntartom a kommunikációt a részfeladatokat ellátó munkatársak között. Figyelemmel kísérem a Gazdasági Szervezeten keresztül NAV felé küldött havi szakképzési hozzájárulásról szóló bevallásokat, a bérek és egyéb kiadások alakulását.

A tanulók foglalkoztatásával kapcsolatos munkaügyi feladatokat az egyik HR-s munkatársunk látja el, vezeti a foglalkoztatással és a szakképzési hozzájárulással kapcsolatos dokumentációt. Folyamatosan kapcsolatban van a tanulók osztályfőnökeivel. Előkészíti a havi szakképzési bevallásokat, követi a bérek és a hozzátartozó járulékok kifizetését.

A gyakorlati képzés tényleges megvalósulásáért a tagintézményekben a bölcsődevezetők és az általuk kijelölt kisgyermeknevelő munkatársak a felelősek, vezetik a gyakorlat megvalósulásával kapcsolatos dokumentációt. A bölcsődevezetők részt vesznek a Foglalkozási napló gyakorlati tematikájának elkészítésében. Folyamatosan figyelemmel kísérik a tanulók szakmai fejlődését, erről tájékoztatást adnak az osztályfőnökök felé. Rendszeresen véleményezik a gyakorlati képzés helyi megvalósulását, javaslatot tesznek a módosításokra. Segítik a tanulók iskola által elvárt dokumentációjának vezetését.

30. kép: A tanuló besegít az öltöztetésnél

A kisgyermeknevelő-munkatársak feladata a tanulók gyakorlati képzése. A szakmailag jól átgondolt, félévekre lebontott képzési tematika és szakembereink folyamatosan fejlesztett tudása és sok éves szakmai tapasztalata segíti a tanulókat, hogy a szakmára kompetens, jól felkészült, a gyermekek és a szülők felé elhivatott szakemberekké válhassanak.

A gyakorlati képzés felépítése, tematikája az elméleti képzésből fakadó, a tanulmányi féléveket egymásra építő rendszere szabályozza és segíti a szakma átadását. Ennek megfelelően elkészítettük a *„Gyakorlati képzés helyi programját”*, melyet a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara is egyedülállónak ismert el.

Gyakorlati tematikáink

A gyakorlati képzés szakmai tartalma magában foglalja az elméleti képzés ide vonatkozó tartalmai részeit.

13. évfolyam I. félév

A gyakorlat célja:

- a kisgyermeknevelő tanulók érzékenyítése,
- a szakmai szabályok és irányelvek megismerése,
- a megfigyelés fontosságának ismerete.

13. évfolyam II. félév

A gyakorlat célja:

- elmélyülés egyes szakmai pontokban,
- megfigyelések által való tapasztalatszerzés.

Nyári gyakorlat témái

A gyakorlat célja:

- a gondozási feladatokon túl a nevelési feladatok megismerése.

Az I. félév és II. félév gyakorlati tananyagának átismétlése mellett az alábbiak:

Zenei nevelés:

- hogyan illeszkedik a napirendhez,
- milyen tevékenység közben alkalmazza a kisgyermeknevelő,
- hány gyermek kapcsolódott be,
- milyen eszközöket használt.

Vizuális nevelés:

- technikák felsorolása,
- hogyan készültek elő a kisgyermeknevelők,
- hogyan illeszkedik a napirendhez,
- megfelel-e a gyermek fejlettségének,
- biztosított volt-e a szabad választás,
- hogyan kapcsolódtak be a gyermekek,
- mennyi ideig vettek részt benne.

Irodalmi nevelés:

- milyen könyvek, bábok találhatók a csoportszobában,
- hol vannak ezek elhelyezve,
- kapcsolódik-e eseményekhez,
- a gyermekek hogyan reagáltak a kezdeményezésre.

Anyanyelvi nevelés:

- mondókázás, gyűjtőmunka a rendelkezésre álló irodalomból.

Kommunikáció (gyermek és gyermek között, gyermek és kisgyermeknevelő között).

Társas kapcsolatok a csoportban, ennek kialakulása.

Mozgásfejlesztéshez eszközök a csoportszobában és az udvaron.

Csoportszobai dekoráció (évszaknak, ünnepnek megfelelően).

14. évfolyam I. félév

A gyakorlat célja:

- gyakorlaton alapuló tapasztalatszerzés,
- gondozási feladatok elvégzése.

31. kép: Így zajlik a kóstolás ebéd előtt

14. évfolyam II. félév és vizsgafelkészítés

A gyakorlat célja:

- az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása,
- gondozási és nevelési feladatok magabiztos ellátása,
- különleges bánásmódot igénylő gyermekek ellátása a bölcsődében,
- sikeres vizsga letétele.

32. kép: Környezeti nevelés

A fentiekben vázlatosan ismertetett tematikák részletes kidolgozásra kerültek és folyamatosan felülvizsgáljuk őket, hogy a szakmai aktualitások, legújabb tudományos eredmények beillesztésre kerülhessenek.

A duális képzésbe való bekapcsolódás előkészítő fázisában folyamatos egyeztetések történtek az elméleti képzést végző szakképző Iskolával. Megismerkedtünk a tantervvel, az elméleti képzés tematikájával. Az általunk kidolgozott gyakorlati tematika egyeztetésre került az Iskola vezetésével. Az elmélet és a gyakorlat összehangolt működése, a tanulók gyakorlaton való részvételével kapcsolatos feladatok napi szintű kapcsolattartást igényeltek, mely azóta is folyamatos mind az Iskola, mind a JEB részéről.

Szoros munkakapcsolatot építettünk ki a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarával, egyrészt mint a szakképzés szabályainak előírójával, másrészt mint a

szakképzés megvalósításának ellenőrző szervével. Bevontuk Gazdasági Szervezetünket a bevételek és kiadások, továbbá a szakképzési hozzájárulással kapcsolatos NAV felé küldött havi bevallások kezelésébe. Felvettük a kapcsolatot a duális szakképzéssel foglalkozó NAV ügyintézővel. A Magyar Államkincstár rendszerén keresztül kezeljük a tanulóink foglalkoztatásával kapcsolatos munkaügyi feladatokat. Együttműködési megállapodást dolgoztunk ki a Józsefvárosi Szent Kozma Egészségügyi Központtal tanulóink foglalkozás-egészségügyi szolgáltatásaira. A gyakorlaton résztvevő tanulókra felelősségbiztosítást kötöttünk. A jogszabályoknak és elvárásoknak való teljes körű megfelelés igénye miatt a duális szakképzés egyik szakértőjének tanácsadó szolgáltatását vesszük igénybe. Részt vettünk/veszünk a különböző szervezetek által duális képzés témában szervezett szakmai előadásokon és konferenciákon.

Összességében elmondhatjuk, hogy a duális képzés feladatban résztvevő partnereinkkel jó munkakapcsolatot, kiváló együttműködést építettünk ki.

A középfokú duális képzés keretein belül Budapesten jelenleg is egyedülállóként végezzük a kisgyermeknevelők gyakorlati képzését, ezzel is szeretnénk példát mutatni a szakmában működő többi intézménynek, szervezetnek, hangsúlyozva a kisgyermeknevelő képzés fontosságát, motiválva nem csak a tanulók szakmai elmélyülését, hanem a tanulókkal foglalkozó szakembereink elhivatottságát is.

Ez az innovatív feladat nagyon fontos a JEB minden munkatársa számára, hiszen a jövő szakembereit képezzük, megtanítva őket a szakma szépségeire, nehézségeire, a pontosság fontosságára, a szakmai keretek lehetőségében a folyamatos megújulás igényére. Kollégáinktól felkészültséget, türelmet, precízen vezetett napi adminisztrációs munkát vár el ez a feladat.

A kisgyermeknevelő a legtöbb törődést, szeretetet igénylő korosztályt neveli, biztosítva a gyermekek számára a harmonikus testi, lelki fejlődést. A bölcsődei nevelés-gondozás az érzelmi, értelmi fejlődés, a szocializáció és egészséges életmód megalapozása. A gyermekek számára megteremtett szeretetteljes, biztonságos, családias légkörben, saját képességeik szerint fejlődhetnek, megtapasztalhatják a szabad játék örömét, élmény és fantázia világuk gazdagodhat. Arra törekszünk, hogy a gondjainkra bízott gyermekekből, a családjaikkal együttműködve, személyiségi jogaik tiszteletben tartása mellett, a világra nyitott, önálló, a közösségi együttélés alapvető szabályait elfogadó gyermekeket neveljünk (*Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék Szakmai program* – hatályos 2016. február 15-től).

33. kép: Harmónia

A kisgyermeknevelő-képzésben az Iskola a gyermekek normál fejlődésmenetére helyezi a legnagyobb hangsúlyt, azonban mi fontosnak tartjuk, hogy felkészítsük a tanulókat a fejlődési megtorpanások és lemaradások minél előbbi felismerésére is. Fontos számunkra, hogy olyan komplex tudással rendelkező szakemberré képezzük a tanulóinkat, akik az egészséges fejlődésmenettől való eltérést már a korai időszakban felismerik és tisztában vannak a szükséges szakemberek igénybevételének lehetőségeivel.

A bölcsődei mindennapok szerves része a gondozástól elválaszthatatlan nevelés. Munkatársaink folyamatosan képzik magukat, a megtanultakat alkalmazzák munkájuk során. A JEB vezetőinek hatására és támogatásával sokan és egyre többen végzik el a diplomás kisgyermeknevelői képzést, ezzel bekerülnek a pedagóguséletpálya-modellbe. Kisgyermeknevelőink közel fele már rendelkezik pedagógus diplomával, ezzel is ösztönözve a továbbtanulásra, a diplomaszerzésre a most még középfokú végzettséget szerző tanulóinkat.

A dolgozóink különböző képzősiskolákban való tanulása mellett a JEB vezetője nagyon fontosnak tartja az egymástól való tanulást is, ezért biztosítja a

munkatársak számára a belső képzési lehetőségeket (munkacsoportok kialakítását és működését).

34–35. kép: Önállóságra nevelés pillanatképei

A gyakorlati képzésre felépített rendszerünk hatékonyan és gördülékenyen működik, a szakmában magas elismerésnek örvend. A kezdeti nehézségek és a napi működésből fakadó problémák csak inspirálták a munkatársakat a minél jobb eredmény elérésére.

A 2016/2017. tanévben 85 fő tanuló gyakorlati képzését biztosítottuk, 2017/2018. tanévben 69 fő gyakorlati képzését végezzük.

A képzés végeredménye a kisgyermekgondozó, -nevelő OKJ-s bizonyítvány. Feladataink között szerepel a gyakorlati vizsga lebonyolítása is, ennek megfelelően 2016. június hónapban 4 bölcsődénkben 45 fő tanuló gyakorlati vizsgáját szerveztük meg. A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal által kijelölt, tekintélyes szakemberekből álló, négytagú vizsgabizottság előtt adtak számot a tanulók a gyakorlati ismereteikről, az elmélet és a gyakorlat együttes megvalósításáról. Megmutathatták hogyan tudnak önállóan, a szakmai előírásoknak, elvárásoknak megfelelően működni. A tanulók sikeresen levizsgáztak, a minő-

sítések nagyon jók lettek, sok esetben elérték a kiváló szintet. A vizsgák eredménye nem csak a tanulók teljesítményét mutatta meg, hanem visszajelzést kaphattunk munkánkról, arról, hogy milyen hatékonysággal adtuk át a szakmai ismereteket. A vizsgabizottság szakemberei elismerően nyilatkoztak a tanulók felkészítettségéről, a gyakorlati képzésünk magas minőségéről.

A kiváló tudással, jó szakmai képességekkel rendelkező tanulókat a vizsgák után csapatunkba invitáltuk, részükre munkahelyet ajánlottunk, ezzel biztosítva a minden területen maximálisan helytálló következő szakmai generációt. A generációváltást a nyugdíjba vonuló kollégák megüresedett helyén valósítottuk és valósítjuk meg, a pályakezdő fiataloknak biztosítva ezzel a szakmai elköteleződés lehetőségét. A lehetőséget a tanulók nagy örömmel fogadták, azóta is szívesen dolgoznak velünk, mi pedig folyamatosan inspiráljuk őket a továbbtanulásra.

Bölcsődéinket a megvalósult gyakorlati képzés szakmán belüli magas színvonalának elismeréseként több más oktatási intézmény is választja gyakorlati helyszínének. Fontos, hogy a majdani kisgyermeknevelő kollégák tanulmányaik idején a legmagasabb színvonalú oktatásban részesüljenek, melynek része a megfelelő szakmai gyakorlat. Szakembereink igyekeznek tudásuk és szakmai tapasztalataik átadásával segíteni a diákokat. Gyakorlati terepet adunk többek között az ELTE-TÓK kisgyermeknevelő és az Apor Vilmos Katolikus Főiskola kisgyermeknevelő hallgatói számára, továbbá folyamatosan lehetőséget biztosítunk a nagy számban jelentkező szakközépiskolai diákok önkéntes munkájára is. Fontosnak tartjuk, hogy a középfokú tanulmányokat folytató fiatalok – itt nálunk találkozva – megismerjék a diplomás képzésben részt vevőket, hogy rajtuk keresztül kedvet kapjanak a felsőfokú képesítés megszerzéséhez, a továbbtanuláshoz.

Gyakorlati képzésünk magas szakmai színvonalának elismertségét mutatja, hogy a JEB a magyar és nemzetközi partnereivel együtt 2016. évben megnyerte a Multicultural Early Childhood Education (multikulturális kisgyermekkori oktatás (nevelés)) – MECEC+ című Erasmus+ Köznevelési stratégiai partnerségek pályázatot. A MECEC+ project célja, hogy megvalósítson egy összehasonlításon alapuló szakterületi elemzést a három ország (Olaszország, Toszkána – Magyarország Budapest Régió – Spanyolország, Katalónia) kisgyermekkori neveléséről (ECEC) a készségek, a kisgyermeknevelők képzése és tanulmányai, rendszerek és szabályozások elemzésén keresztül, és a gyermekek számára nyújtott nevelési szolgáltatások megfigyelésén át.

A MECEC+ egy szakterületi tanulmány lesz, melynek köszönhetően a partnerek célja, hogy felvértezzék magukat tudással és eszközökkel azért, hogy létrehozzanak egy új egyetemi szintű képzést a kisgyermekkori nevelés és gondozás tárgyában, a szociális kirekesztés által veszélyeztetett gyermekek, Magyarországon főként a romák inklúziójának és készségfejlesztésének eszközeként, az

ezt követő *„Erasmus Plus KA2 Tudásfejlesztési szövetségek egyetemek és cégek/ közszolgáltatások között”* című projektben.

A pályázati partnerek mellett bölcsődéinkben látogatást tettek Belgiumból érkező bölcsődepedagógusok is és a belga kisgyermeknevelő képzésben tanító egyetemi tanárok. Elismeréssel beszéltek a nálunk tapasztaltakról és a látottak alapján az egyetem szeretné a hallgatóit Erasmus diákprogram keretében szakmai gyakorlatra delegálni.

Az oktatói tevékenység bevétellel és kiadással jár, továbbá megtakarítás képződik. A gyakorlati képzésre igényelhető normatív támogatásból havi rendszeres munkabért, biztosítást, munkaruhát, étkezési támogatást biztosítunk a nálunk tanulóknak. A fennmaradó összegből minden évben közös karácsonyi vacsora elfogyasztására és színházi előadás megtekintésére kerül sor, ezzel is megköszönve a munkatársak fáradhatatlan és színvonalas munkáját. A munkatársak pozitív visszajelzése és a programok sikere alapján ezzel hagyományt teremtettünk.

A tanulók létszáma alapján hozzájutunk többletforrásokhoz a NAV-tól (beruházási kiegészítő csökkentő tétel), amelyből minden évben fejleszteni tudjuk a szakmai munkát segítő eszközeinket. Az előző évben nagymozgást fejlesztő WESCO-elemeket vettünk, ebben az évben hangszerkészletek és mesekönyvek kerülnek beszerzésre minden bölcsőde részére. Ezek az eszközök hozzájárulnak egyrészt a gyermekek fejlődéséhez, másrészt a tanulók szakmai tapasztalatainak bővítéséhez.

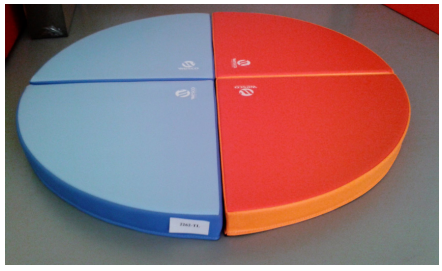

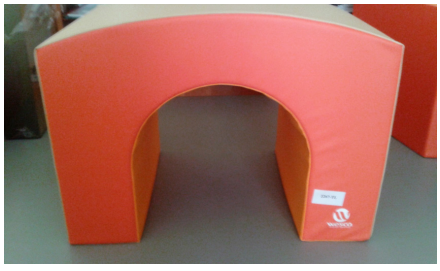

36–42. kép: Nagymozgásos-eszközök

Intézményünk vezetése csapatépítő, munkatárs barát. Ötletet ad, de szívesen fogadja az ötleteket és várja az innovatív javaslatokat is, ezek megvalósításában támogat. A legjobb eredmények elérésére motivál, ösztönzi a tanulást. A feladatok magas szintű ellátásához felkutatja az erőforrásokat, folyamatos teammegbeszéléseket tart, odafigyel és épít a munkatársak véleményére. A vezetés számára fontos a munkatársak rekreálódása is, ennek megfelelő közösségi programokat szervez. Odafigyel a munkatársak megfelelő mentálhigiénés állapotára is, pszichológus és szupervizorlehetőséget biztosít. A feladatok végrehajtásában a munkatársak erősségeire alapoz, a gyengeségeket pedig csökkenteni igyekszik.

Fontos számunkra munkánk minősége. Minőségpolitikánk magában foglalja, hogy a minőségnek a mindennapi folyamatok részeként kell érvényesülnie, a minőséget befolyásoló problémák megoldását, a befolyásoló tényezők nyílt feltárását, a mindenkori javítását és fejlesztését kell szolgálnia. A JEB vezetése és munkatársai elkötelezettek a jogszabályokban, a külső és belső utasításokban, valamint más előírásokban meghatározott magas szakmai színvonalú, minőségi munka végrehajtása mellett (A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék Minőségpolitikája – hatályos 2016. április 27-től).

Biztos kezdet és jó gyakorlatok a bölcsődei nevelésben

Lektori utószó

Kalokogathia – test és szellem harmóniája. Bár Platón nem a kisgyermekneveléssel kapcsolatban fogalmazta meg elméleteit, a kötet elolvasása után elsőként ez a filozófiai elv jutott eszembe. Egy olyan szakmai közösség óvó és fejlesztő munkájának kivonatát, ha úgy tetszik, *beszámolóját* tartjuk most kezünkben, amely elsődlegesen a bölcsődés korú gyermekek egészséges, érzelemdús világának, testi-lelki egészségének megteremtését, annak fenntartását tűzte ki célul. Olyan célok megvalósításának lehetünk tanúi, amelyek elérése minden család alapvető értékeit tükrözik. Akkor mégis miért olyan fontos ez a könyv? Miért kell leírni azt, ami természetes (tudniillik, hogy figyeljünk arra, gyermekünk mit eszik, hogy foglalkozzunk a kisgyermekek irodalmi, esztétikai szemléletének kialakításával, hogy megismertessük őket más kultúrák világával)? Mert a természetes valójában csak elméleti síkon az (valami hasonló, mint a kétnyelvű kisebbségi helyzet szülte *de jure* nyelvhasználati jogok és azok *de facto* megvalósulása): a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék által kidolgozott és megvalósított pedagógiai-nevelési program nem csak papíron létezik, hanem a valóságban is. E szerény kötet kevésbé sem szerény, képekkel gazdagon illusztrált írásai ezt hivatottak alátámasztani.

Értelem és érzelem: gyermekeink jólétének és jövőjének biztosítása az európai társadalom egyik alapvető etikai alapelve. Az azonban, hogy a nevelés folyamata milyen körülmények között történik, nem lehet közömbös a civilizált társadalom számára. Az elsődleges szocializáció nyelvi és társadalmi beágyazottságának megteremtése a mindenkori család feladata, a közegé, amely a kisgyermekben megkezdi kialakítani a társadalom alapvető értékeinek ismeretét, amelyekre a másodlagos szocializáció, azaz az első csoportos, társadalmi relációk építenek. Ez a modell azonban arra épít, hogy a kisgyermek harmadik életévében kezdi a családon kívüli társadalmi szocializációt. A 20 hetes kortól 3 éves korig terjedő életkor tipikusan a család burkának melegében telik. Ugyanakkor ez az a kor, amelyben lévő gyermekek nevelésével foglalkozó szakemberek írásait olvashatjuk. Az elsődleges és másodlagos szocializáció összefonódó tere ez, ahol gondoskodó szakemberek elméleti és gyakorlati munkája valósul meg a mindennapok teendőiben. Minta ez, amelyet érdemes lenne követni, olyan mérföldkő ez a mai modern gyermeknevelésben, amely remélhetően más bölcsődékben is teret kap, máshol is megjelenik.

Ez a modern bölcsődei nevelő szemlélet jelenik meg a kötet minden lapján – mind szövegben, mind az expresszív képekben. Az önreflexió és fejlődés folyamata alapvető értékként bontakozik ki *Koscsóné Kolkopf Judit* bevezető tanulmányában. A szerző (és egyben a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék intézményvezetője) hangsúlyozza, hogy a hét intézményt egyesítő munkaközösség csak úgy tud fejlődőképes és innovatív lenni, ha folyamatos összhangban dolgoznak és ismerik egymás munkáját, a nevelő-gondozó folyamat minden részét. A tanulmány rávilágít a csapatmunka hasznára, a közös cél érdekében történő folyamatos munkarevízióra és reflexiókra. E cél érdekében létrehozott munkacsoportok célkitűzései és munkafolyamata (módszerek, technikák) felvázolása a vezetői és pedagógiai jó gyakorlatokról tesz tanúbizonyságot.

Bajzáth Angéla írása a JEB inkluzív nevelési elveinek, technikáinak felvázolásával, a multikulturalitás tengelyeinek *in situ* tapasztalható megjelölésével mintegy megágyazza a (multi)kulturalitás megjelenésének, illetve „kezelésének" mérföldköveit. Egy olyan nevelési környezet megteremtését és működtetését hangsúlyoz, ahol a pedagógusok és szülők egységben nevelhetik a kis közösség legfiatalabb tagjait. A globalizáció, a multikulturális közeg iránti nyitottság megteremtéséhez szükséges szakmai-elméleti és gyakorlati problémák kezelésének módjairól, valamint a nyitottság fenntartásának lehetőségeiről ír.

Egy futó projekt vázlata, a mesélés-verselés literációs fejlesztésének módozatai bontakoznak ki *Bereczkiné Záluszki Anna* tanulmányában. A tanulmány fókuszában a bölcsőde-szülő együttműködő kapcsolata, valamint az irodalom (és főként a korosztálynak szánt modern – mindenekelőtt igényes – textus) esztétikai-kognitív fejlesztésben betöltött szerepéről ír. A literáció kétélű, a kívánt esztétikai és kulturális hatást csak a közös munka és a gyermekközpontúság hozhatja meg. Ennek demonstrálására indított projekt részleteibe nézhet be az olvasó, megismerve a nevelők literációs képzésétől indulva az igényes irodalom felvázolásán keresztül, a szülők aktív bevonásáig történő bölcsődei gondoskodás alappilléreit. Kiváló példa ez a jó gyakorlatok kulturális beágyazottságának megteremtésére fordított erőfeszítések bemutatására, a JEB sokszínű pedagógiai programjára.

Koscsóné Kolkopf Judit írása hangsúlyozva az irodalmi projekt fontosságát beszámol az *irodalmi nevelés mintaprogram* elért céljairól. Egy kérdőíves felmérésre támaszkodva és azt alapul véve összefoglalja a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék nevelőinek irodalmi fejlesztésére tett célkitűzéseit, illetve említést tesz egy bölcsődéket érintő dokumentumelemzésről, amely részletes elemzésére nem jelen keretek között a szerző nem vállalkozott, de a kutatás mérföldköveit érintő alapvető eredményekről számot adott. A tanulmányban felmutatott számos eredmény közül kiemelkedik az a felfogás, mely szerint valós irodalmi nevelés csak a szakemberek és szülők közös összefoglalásával jöhet létre.

A szellemi táplálékkal kapcsolatos esztétikai, kulturális és irodalmi nevelés mellett a kötetben – annak mintegy második részeként – hangsúlyos szerepet

kap az élelmezéssel, étkezéssel kapcsolatos táplálkozástani ismeretek alkalmazása. *Darvay Sarolta* tanulmánya rávilágítja az olvasót, hogy a bölcsődei-óvodai-iskolai étkezés nem csak az „asztalnál nem beszélünk" kitételekből áll: a kulturált táplálkozást, az arra való igény megteremtését már bölcsődéskorban el kell kezdeni. A szerző írásában hangsúlyozza, hogy a „csecsemő- és kisgyermekkorban kialakult és mintaként rögzült táplálkozási szokásoknak egész életre szóló, ízlésformáló szerepük van", ezért azok kialakítása kiemelt fontosságú a JEB intézményeiben. Hangsúlyozza azonban, hogy a helyes minta kialakításában, valamint rögzítésében nemcsak az intézményes háttérnek, hanem az elsődleges szocializáció színterének, a családnak is részt kell vennie.

Az étkeztetés kulturális feltételeinek megteremtése mellett a JEB kiemelt fontossággal kezeli a gyermekek asztalára kerülő ételeket. *Kötél Dorottya* írása arra a szemléletre hívja fel a figyelmet, amely a JEB dolgozói számára egyértelmű: a gyermekek asztalára kerülő ételt csak a bölcsődék alkalmazottai készíthetik el, ellenőrzött minőségű alapanyagokból, ellenőrzött körülmények között, sokszor a bölcsődékben kikísérletezett eljárásokkal. A tanulmány körüljárja az egészségtudatos gyermekétkeztetés megvalósításának módjait, azt a folyamatot, mely révén a gyermekek mindennapi étkezése átalakult: szokásos étkeztetésből gondoskodó táplálás. A tanulmány összefoglalja a JEB táplálkozáspolitikáját. A kiépülő táplálkozáskultúra mögé anyagi feltételek megvalósítását, egészséges és korszerű táplálkozás kivitelezését, a gyermekek ízlésének, étkezési kultúrájának formálását oly módon, hogy a táplálkozással ne csupán az alapszükségletet elégítsék ki, hanem törekedjenek a gyermekek egészségnevelésére is. A tanulmány mindezt étlapokkal is alátámasztja, illusztrálja.

A kötet harmadik részének tanulmányai bemutatják a JEB háttértevékenységeit, a mindennapi gyermeknevelés egy másik ágát, a JEB által Magyarországon megvalósított Biztos Kezdet Programot, illetve annak egyik kulcsszereplőjét, a szociális érzékenységen és támogatáson alapuló Biztos Kezdet Gyerekházat, valamint a bölcsődék gyermeknevelő-képzésben vállalt szerepét, a középfokú duális képzést.

Koscsóné Kolkopf Judit záró írásai körvonalazzák a bölcsődék által működtetett Biztos Kezdet Program működési elvét, gyakorlati és elméleti síkon alátámasztja annak indokoltságát, valamint megalakításának jogi hátterét, a magyarországi jogrendszer nyújtotta lehetőségeket szociálisan hátrányos helyzetben lévő családok kisgyermekeinek nappali ellátására. A tanulmány felhívja a figyelmet a preventív szociális ellátás egy sajátos formájára, egy olyan (család) segítő tevékenységre, melyre a gyermekneveléssel foglalkozó szakemberek (is) méltán lehetnek büszkék. A Biztos Kezdet Gyerekház alapelve a testi és szellemi fejlődés változatos formáinak biztosítása, olyan szakmai segédlet, mely esszenciális segítséget nyújt az arra leginkább rászorulóknak, lehetőséget nyújtva Budapest Józsefváros nehezebb szociális helyzetben lévő családjai számára egy biztos kezdet megvalósítására.

A kötet záró tanulmányában *Lukácsné Ódor Olga* mutatja be a JEB gyermeknevelő-képzésben betöltött szerepét, rávilágítva arra a fontos tényre, hogy a megbízható szakmai munka elsajátítása és a képzés csak tényleges gyakorlati keretek között tud jól működni. Ennek alapját teremti meg a JEB azzal, hogy mintabölcsődéiben lehetőséget teremt, illetve segítséget ad a szakképzett nevelők gyakorlati tapasztalatainak elmélyítéséhez és innovatív nevelési technikák elsajátításához. Nemcsak a szakszerű képzés, hanem a nevelők vizsgáztatásainak is színterévé válva emelve nemzetközi szintűvé a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék intézményét és szakmai tevékenységét.

A *Paragon – Újítások a nevelés-gondozás bölcsőjében*, Józsefvárosban írásai innovatív szemléletről tanúskodnak. A szerzők, gyakorlati megvalósítói e nagy ívű szociális projektnek, olyan szakmai háttér biztosításáról, olyan szociális érzékenységről és gondoskodásról tesznek tanúbizonyságot, amely Magyarországon egyedülálló helyzetet teremt a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődéknek. Az intézményben végzett tudományos, nevelői munka jelenleg egyedülálló pozícióba helyezi azok működtetőit. A bölcsődei munka jó gyakorlatainak eme kompendiuma remélhetően más intézményeket is arra sarkall majd, hogy kövessék a most már kitaposott utat.

Az útmutatásként is felfogható, gazdag képi szemléltetéssel ellátott könyv a szakmai sikerek egyik mérföldköve. A kiváló munka kiváló tükrözése: igényes szövegbe foglalása. Lektorként csak remélni tudom, hogy a későbbiekben a munka további gyümölcseiről újabb kiadványokban is olvashatunk.

Fontos lenne, hogy minél több szakember megismerje e remek kezdeményezést és kiváló munkát.

Biatorbágy, 2017. november 22. M. Pintér Tibor

A kötet szerzői

Dr. Bajzáth Angéla PhD

Az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán működő Kisgyermeknevelési Kutatóközpont és Módszertani Laboratórium munkatársa és a Neveléstudományi Tanszék tagja. Családszociológiát és multikulturális neveléshez kapcsolódó tárgyakat tanít. Kutatási területe a felsőoktatás eredményessége, tanárképzés, családi szocializáció hatásai.

Bereczkiné dr. Záluszki Anna PhD

Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékének adjunktusa. Gyerekirodalom és -módszertan, Beszédművelés, Beszédfejlődés segítése, Korunk irodalma tantárgyakat tanít az intézményben. Kutatási területei: mesepedagógia, frankofón gyerekirodalom, nyelvtanítás módszertana. A kari Csecsemő és kisgyermeknevelő albizottság elnökhelyettese az Oktatási Bizottságban. A Művészettel nevelés a legkisebbeknek című ELTE TÓK szakirányú továbbképzés vezetője.

Dr. habil. Darvay Sarolta PhD

Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Természettudományi Tanszékének egyetemi docense, tanszékvezető. Biológia–földrajz szakos, egészségtudományi és földtudományi tantárgyakat oktat. Kutatási területei: egészségnevelés, egészségfejlesztés, fenntarthatóságra nevelés, koragyermekkori nevelés. Az ELTE TÓK Csecsemő- és kisgyermeknevelő szakának felelőse. Tagja a Csecsemő- és kisgyermeknevelő alapszak Országos Programfejlesztő Bizottságának.

Koscsóné Kolkopf Judit

Végzettsége védőnő, szociális munkás, bölcsőde-pedagógus, intézményfejlesztő. 18 éve dolgozik Budapest VIII. kerületében. Kezdetben mentálhigiénés szakemberként részt vett a hajléktalanellátásban, majd a kerületi önkormányzat szociális irodájának vezetője lett. 2013 óta a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék intézményvezetője. Intézménye 2017. évben elnyerte az Év Felelős Foglalkoztatója díj első helyezését a Közszféra szervezetei kategóriában, valamint a Zalabai Gábor díj – A Budapestiek Esélyegyenlőségéért díjat.

Kötél Dorottya

2012-ben szerezte meg a dietetikusi diplomáját a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karán, ezután élelmezésvezetőként dolgozott egy bölcsődében. 2015 májusában került a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődékhez, ahol mint felelős dietetikus, élelmezésvezető és HACCP-megbízott dolgozik.

Lukácsné Ódor Olga

Végzettsége szociális munkás, kisgyermeknevelő. 1994. óta dolgozik Budapest VIII. kerületben, kezdetben az Őszirózsa Gondozó Szolgálatnál klubvezetőként, majd intézményvezető-helyettesként. Közösségi pszichiátriai gondozóként segítette a krónikus pszichiátriai betegségekkel küzdő embereket és családtagjaikat. Tereptanárként több éven keresztül részt vett szociális munkás hallgatók gyakorlati képzésében. 2013. óta a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék szaktanácsadója.

Mellékletek

Biztos Kezdet Gyerekház
1083 Budapest, Szigetvári utca 1.
Gyerekházvezető: Lellei Gáborné
Tel.: +36-1/210-9188

Gyermekkert Bölcsőde
1082 Budapest, Nagy Templom utca 3.
mb. bölcsődevezető: Fekete Tímea
+36-1/313-1011

Mini-Manó Bölcsőde
1083 Budapest, Baross utca 103/A.
bölcsődevezető: Vajda Krisztiánné
+36-1/333-7752

Játékvár Bölcsőde
1085 Budapest, Horánszky utca 21.
bölcsődevezető: Losonczíné Szabó Judit
+36-1/338-4816

Katica Bölcsőde
1089 Budapest, Vajda Péter utca 37–39.
bölcsődevezető: Botka Zoltánné
+36-1/333-0381

Fecsegő-tipegők Bölcsőde
1087 Budapest, Százados út 1.
bölcsődevezető: Fauzerné Zrubecz Melinda
+36-1/210-7960

Babóca Bölcsőde
1083 Budapest, Baross utca 117.
bölcsődevezető: Rózsa Anna
+36-1/314-3696

Tücsök-lak Bölcsőde
1084 Budapest, Tolnai Lajos utca 19.
bölcsődevezető: Bokor Andrea
+36-1/210-9372

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék székhely
1083 Budapest, Szigetvári utca 1.
intézményvezető: Koscsóné Kolkopf Judit
+36-1/210-9188

2017
AZ
ÉV
FELELŐS
FOGLALKOZTATÓJA
ELISMERŐ OKLEVÉL
„Az Év Felelős Foglalkoztatója 2017"
pályázat
IV. kategóriájában elért
1. helyezésért
Józsefvárosi Egyesített Bölcs
részére, mivel munkáltatóké
vállalói
példaértékűen és sokoldalúan tesz
„jóllétéért".
dr. Karakó László
OFA Nonprofit Kft.
Ügyvezető igazgató
OFA
OFA Nonprofit Kft.

Változó idők, változó nevelési szemlélet, változó módszerek. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék által képviselt nevelési szemlélet alapja nemcsak a gyermekközpontúság, hanem a gyermekek mentális, kulturális és fizikai nevelésének harmonikus elegye. Ennek kifejezésére az érintett bölcsődékben számos módszert dolgoztak ki és alkalmaznak egy cél érdekében: harmonikus, kultúraorientált és egészséges kisgyermekeket nevelni. Olyan intézményt és légkört teremteni, ahol a gyermekek fejlesztése nemcsak a nevelők szívügye: a fenntartók, a vezetők, a nevelők és a szülők együtt dolgoznak azon, hogy olyan bölcsődéket teremtsenek, ahol idejében megkezdődhet a kisgyermekek igényes nevelése.

Az olvasó kezében lévő tanulmánykötet azért jött létre, hogy bemutassa a koragyermekkori nevelés területén munkálkodó szakembereknek és az érdeklődő szülőknek a csecsemő- és kisgyermeknevelő egyetemi alapképzésben oktatók és a Budapest VIII. kerületi Józsefvárosi Bölcsődében dolgozó kisgyermeknevelők magas színvonalú, tartalmas nevelői munkáját.

JÓZSEFVÁROS

JÓZSEFVÁROSI EGYESÍTETT BÖLCSŐDÉK

ELTE ÓVÓKÉPZŐ KAR * EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ KAR

ISBN 978-963-284-937-9